

فصلنامه اصلاح و تربیت

سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور
معاونت توسعه و مدیریت منابع
دفتر آموزش و پژوهش

فصلنامه اصلاح و تربیت

سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور
معاونت توسعه و مدیریت منابع
دفتر آموزش و پژوهش

شماره ۱، پاییز ۱۴۰۲ - شاپا: -۶۷۸۴-۲۰۲۳ ISSN

فصلنامه اصلاح و تربیت

سرشناسه: فصلنامه اصلاح و تربیت

صاحب امتیاز: سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور

مدیر مسئول: دکتر ابراهیم صالحی عمران

فصلنامه اصلاح و تربیت

سال چاپ: ۱۴۰۲

تیراژ: انشتار دیجیتال

همکاران: ناصر ربیعی، مهدی رحیمی، سید حسین مومنیان

مسئولیت چاپ مقالات در سایر نشریات بر عهده نویسنده یا نویسندگان است.

نشانی دبیرخانه: تهران، سعادت آباد، بین میدان کاج و میدان سرو بلوار شهید

جوریکی، نبش کوچه نظری، ساختمان شماره ۱ سازمان زندان ها و اقدامات

تأمینی و تربیتی کشور، دفتر آموزش و پژوهش

تلفن: ۲۲۳۵۶۳۰۵ دورنگار: ۲۲۰۹۴۸۹۶

فهرست

شرایط پذیرش مقاله.....	۷
۱. مقدمه.....	۹
۲. سخن سردبیر.....	۱۰
۳. مقالات.....	۱۱
۳/۱. بررسی عوامل موثر بر افزایش رفتارهای پر خطر.....	۱۱
۳/۲. طراحی الگوی زندان کارآفرین (با هدف توسعه ایده های نوین.....	۲۵
۳/۳. آسیب شناسی اجتماعی کار در زندان (مورد مطالعه زندان های استان گلستان).....	۵۸
۴. اخبار و رویدادهای علمی و پژوهشی.....	۷۰
۴/۱. برگزاری مراسم گرامی داشت هفته پژوهش به میزبانی استان اصفهان.....	۷۰
۴/۲. برگزاری پودمان های آموزشی دوره جامع مدیریت زندان ها.....	۷۲
۴/۳. کتابچه حقوق و تکالیف زندانیان.....	۷۴
۵. برگزاری سلسله نشست های تجربه زیسته و علمی و تخصصی ...	۷۵

و من احياءا فكانما احياء الناس جميعاً

هر کس نفسی را حیات بخشد، مثل آن است که همه «
مردم را حیات بخشیده است

سوره مائده آیه ۳۲

ما باید علم را با همه ی معنای کامل آن به عنوان یک جهاد دنبال کنیم.
مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

دایره معلومات و دسترسی های بشر روز به روز در حال گسترش و انبساط است و ما باید در نظام حقوقی خود این توسعه یافتگی را لحاظ کنیم.
حجت الاسلام و المسلمین محسنی اژه ای - رئیس قوه قضاییه

در مدیریت زندان ها؛ دانایی و عقلانیت باید ملاک عمل باشد.
غلامعلی محمدی - رئیس سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور

شرایط پذیرش مقاله

هدف این فصلنامه انتشار مهمترین و با کیفیت ترین موضوعات علمی از آخرین پیشرفت ها، دستاوردها و مطالعات علوم زندانبانی و موضوعات مرتبط با آن، به منظور ارتقاء سطح آگاهی زندانبانان، قضات، پژوهشگران، سیاست گذاران اجتماعی و کلیه کسانی که به نوعی با زمینه زندانبانی، جرم شناسی و مشکلات اجتماعی در تعاملند می باشد.

علاقه مندان، پژوهشگران و صاحب نظران محترم می توانند مقالات خود را با رعایت کامل اصول و موارد تنظیم مقالات علمی که طی نامه شماره ۰۲/۱۰۲/۷۰/۱۵۹۲۱ تاریخ ۱۴۰۲/۰۵/۲۸ به ادارات کل استانی ارسال گردیده تهیه و پس از بررسی و تایید در واحد آموزش و پژوهش استان، به دفتر آموزش و پژوهش ارسال نمایند تا در صورت تایید در نوبت چاپ فصلنامه قرار گیرد.

• نحوه تنظیم مقالات

چکیده: در متن چکیده از بیان مقدمه و کلیات خودداری و مستقیم به مسئله مورد مطالعه و اهداف آن، روش شناسی و نتایج پژوهش به طور کوتاه اشاره شود.

اژه های کلیدی: حداقل ۳ و حداکثر ۵ واژه

• ترتیب عنوان های مقاله

ترتیب عنوان های مقاله به طور دقیق شامل این تیرها باشد: مقدمه، پیشینه پژوهش، روش شناسی پژوهش، یافته های پژوهش، نتیجه گیری و پیشنهادها، منابع.

توجه ۱: در مقدمه به بیان مسئله، اهداف و ضرورت‌های پژوهش اشاره شود (در مقدمه باید بیان شود این پژوهش چیست و چرا انجام می‌شود؟)

توجه ۲: در قسمت پیشینه پژوهش باید به زیربخش‌های اصلی ذیل اشاره شود:

۱. پیشینه نظری (تئوری‌ها، دیدگاه‌ها و رویکردهای موجود در مورد مسئله)
۲. پیشینه تجربی (پژوهش‌های پیشین و روش‌شناسی‌های آنها در مورد مسئله)
۳. مدل مفهومی (در صورت کمی بودن پژوهش و داشتن مدل)

توجه ۳: در تدوین مقاله از آوردن مواردی چون ضمیمه، پیوست، پرسش‌نامه خودداری شود. اهداف، سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش در انتهای بیان مسئله توضیح داده شوند.

• نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بخش جمع‌بندی و نتیجه‌گیری پس از متن اصلی مقاله الزامی است. در صورت داشتن پیشنهاد، می‌توانید آنها را در انتهای نتیجه‌گیری قرار دهید.

۱. مقدمه

دکتر غلامعلی محمدی رئیس سازمان زندان ها و اقدامات تامیمی و تربیتی

توسعه علوم زندانبانی و انتشار و پیاده سازی آن در میدان اجرا و عمل، دروازه ورود به تغییرات و تحول بنیادین در عرصه اصلاح و تربیت زندانیان و اداره علمی زندانها می باشد. بدون تردید نشر علم و آموزش و انتقال دستاوردهای پژوهشی به تلاشگران و مربیان عرصه های مختلف زندانبانی می تواند بستر مناسبی برای ارتقا بهره وری و تحقق اهداف متعالی دستگاه قضایی را فراهم سازد و ما را در رسیدن به زندانبانی مبتنی بر مبانی علمی و آموزه های دینی و اعتقادی راهبری نماید.

حال که به همت مجموعه سازمان و تلاش و تجارب قبلی دفتر آموزش و پژوهش، دوباره نشریه اصلاح و تربیت با نگاهی جدید و مبتنی بر دانش افزایشی و مهارت آموزی کارکنان و کاربست یافته ها و مطالعات داخلی و بین المللی احیا و به عرصه تولید و انتشار رسیده است لازم می دانم ضمن تشکر از مجموعه تهیه کنندگان، به کلیه همکاران و اساتید مرتبط با مباحث اصلاح و تربیت، زندانبانی و حقوق و جرم شناسی توصیه نمایم با مشارکت فعال و دلسوزانه ما را در پر بار نمودن و غنای مطالب و محتوای این نشریه تخصصی که انصافا بدل آن در کشور وجود ندارد یاری نمایند تا انشالله بتوانیم با جلب رضایت خداوند سبحان قدمی را در راه خدمت به جامعه و شهروندان و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران برداریم. انشالله

۲. سخن سردبیر

خداوند را سپاسگزاریم که با حمایت های ریاست محترم سازمان و معاونین ایشان و همچنین تلاش همکاران مجموعه دفتر آموزش و پژوهش، با احیای مجدد مجله (اصلاح و تربیت) که ان شاء الله در هر فصل منتشر خواهد شد می توانیم گامی مهم در ارتقاء دانش نوین زندانبانی برداریم.

مقالات و همچنین اخبار و اطلاعات پر اهمیت زندانبانی نوین و آگاهی بخشی و اعتلای سطح دانش کارکنان منتشر خواهد شد امید دارد تا بتواند ذره ای هر چند ناچیز در این هدف مهم موثر واقع شود و انعکاس دهنده ی بخشی از تلاش های وافرو شبانه روزی همکاران گرانمایه در عرصه زندانبانی و در راستای خدمت به نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران که حاکمیت دین است باشد.

در ادامه از همه همکاران گرامی انتظار داریم تا با رهنمودها و راهنمایی و همچنین همکاری و نقد دلسوزانه ی خود ما را در اغنای این مجله یاری رسانند. بدیهی است هر گفتار و نوشتاری ممکن است با کاستی ها و نواقصی همراه باشد و این فصل نامه نیز از این قاعده مستثنی نیست. امید می رود با عنایت الهی و تلاش همکاران عزیز، کاستی و ضعف خود را به حداقل رسانده و برطرف نماییم. در آخر با اغتنام فرصت از زحمات تمام دوستان و همکاران به ویژه نویسندگان محترم مقالات، که هریک به فراخور وسع و توان خود صاحب قدر و سهم در این مجموعه شدند تقدیر و تشکر می نمایم.

من الله توفیق

ابراهیم صالحی عمران

بررسی عوامل موثر بر افزایش رفتارهای پر خطر

زندانیان در زندان های شمال غرب کشور ۱

مؤلف: علی شاکر دولق ۲

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی عوامل موثر بر افزایش رفتارهای پر خطر زندانیان در زندان های شمال غرب کشور انجام شده که از نوع تحقیقات همبستگی می باشد بدین منظور زندانهای استان های شمالغرب کشور به عنوان جامعه انتخاب و از بین آنها ۳۸۴ زندانی به شیوه نمونه گیری خوشه ای به عنوان نمونه انتخاب و به پرسشنامه های سلامت روانی، هوش اخلاقی، ویژگی های شخصیتی، عوامل اجتماعی، رفتارهای پرخطر و پرسشنامه محقق ساخته عوامل درون محیطی و برون محیطی و زمینه ای پاسخ دادند و داده ها با کمک نرم افزار AMOS و به روش معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل شدند. یافته ها حاکی از معنی داری مسیر غیرمستقیم متغیرهای شخصیت، سلامت عمومی، کارکرد خانواده و عوامل درون محیطی، برون محیطی و زمینه ای با نقش میانجی گری هوش اخلاقی می باشد که در سطح $p < 0.001$ از لحاظ آماری معنی دار است ولی مسیر غیر مستقیم عملکرد اجتماعی با نقش میانجی گری هوش اخلاقی معنادار نمی باشد در نتیجه می توان گفت که در رفتارهای پرخطر زندانیان تحت تاثیر عوامل مختلفی می باشد که با آموزش و افزایش هوش اخلاقی زندانیان می توان از میزان بروز رفتارهای پرخطر کاست.

کلید واژه: رفتارهای پرخطر، هوش اخلاقی، ویژگی های شخصیتی، سلامت روانی، کارکرد خانواده.

۱- این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی اجرا شده در شورای تحقیقات اداره کل زندان های استان آذربایجان غربی می باشد.

۲- مدیر علمی طرح، دکترای روانشناسی، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه

Investigating effective factors (contextual, environmental, individual and ...) on the increase of high-risk behaviors of prisoners in prisons in the northwest of the country

Abstract

This research was conducted with the aim of investigating the factors influencing the increase in high-risk behavior of prisoners in prisons in the north-west of the country, which is a correlational research, for this purpose, the prisons of the north-west provinces of the country were selected as the population and among them 384 prisoners were selected by cluster sampling method. A was selected as a sample and answered the questionnaires of mental health, moral intelligence, personality traits, social factors, high-risk behaviors and the researcher-made questionnaire of internal and external environmental and contextual factors, and the data were collected with the help of AMOS software and by Structural equations were analyzed. The findings indicate the significance of the indirect path of personality variables, general health, family functioning and internal, external and contextual factors with the mediating role of moral intelligence, which is statistically significant at the $p < 0.001$ level, but the indirect path of social performance with the role The mediation of moral intelligence is not significant, as a result, it can be said that the high-risk behaviors of prisoners are influenced by various factors, and by training and increasing the moral intelligence of prisoners, the occurrence of high-risk behaviors can be reduced.

Keywords: risky behaviors, moral intelligence, personality traits, mental health, family functioning.

مقدمه

رفتارهای پرخطر از پدیده های ناخوشایند حیات اجتماعی انسان ها است که همواره در همه جوامع بشری وجود داشته است (محمدی، کجباف و عابدی، ۱۳۹۳). در دایره مطالعات زندان، مسائل متعددی مورد بررسی قرار می-گیرد، در این میان، مهمتترین مسائل مربوط به ارتباط جرم با ویژگی های فردی، شخصیتی، روانی، اجتماعی و اخلاقی مجرمان و زندانیان است (برت و دونلان، ۲۰۰۸؛ کاسپی و دیگران، ۲۰۰۲). بنا بر تعریف روانشناسان، "ویژگی های شخصیتی"، الگوهای همسان افراد در رفتار، احساسات، افکار و ویژگی های فردی هستند که موجب تمایز فرد از دیگران می شوند (خانزاده، ۱۳۹۳). یکی دیگر از متغیرهای موثر در بروز رفتارهای پرخطر هوش اخلاقی می باشد این نوع هوش، نشاندهنده ظرفیت ذهنی انسان برای تعیین اینکه چگونه اصول جهانشمول انسانی را به ارزشها، اهداف و اقدامات خود مرتبط نماید، میباشد (اولسویا و آجایا، ۲۰۱۵). همچنین هوش اخلاقی نشاندهنده اشتیاق و توانایی فرد برای قراردادن معیارهایی برتر و فراتر از منافع خود و حتی موضوعاتی نظیر اثربخشی در کانون واکنشهای فردی است (تونر، بارلینگ، اپیتراکی، بوچر و میلنر، ۲۰۰۲). همچنین طبق مدل بوم شناسی اجتماعی به اعتقاد کامپر و ترنر (۱۹۹۵) زیربنایی ترین علت بروز رفتارهای پرخطر فشار روانی خصوصا فشار روانی مربوط به محیط است. به طور کلی می توان عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای پرخطر را به دو دسته عوامل درون محیطی و عوامل برون محیطی تقسیم کرد. علاوه بر این عوامل درون محیطی و برون محیطی، عوامل زمینه ای و جمعیت شناختی از جمله جنسیت و تاهل و تحصیلات و با بروز رفتارهای پرخطر در زندان ها موثر می باشند (محمدخانی و رضایی، ۱۳۹۳)

در نهایت، یافته های مربوط به تاثیر عوامل خانوادگی و اجتماعی هم نشان داد که از هم گسیختگی خانواده، سن ازدواج، محیط زندگی، پایگاه اجتماعی اقتصادی و دینداری در بین زنان مجرم و زنان غیر مجرم دارای اختلاف معنادار است. بنابراین با توجه به مطالب گفته شده عوامل مختلفی در افزایش رفتارهای پرخطر زندانیان موثر هستند که از مهمترین آنها عوامل شخصیتی، روانی، خانوادگی، اجتماعی و اخلاقی زندانیان می باشد که در صورت شناخت صحیح و دقیق نقش این عوامل در کنترل رفتارهای پرخطر، می توان محیط زندان را به شکل سالمتری برگرداند چون هر چقدر رفتارهای پرخطر در زندان افزایش یابد کنترل زندانیان و عواقب آن بسیار سخت و رفته رفته غیرممکن خواهد شد به همین خاطر باید عوامل موثر بر رفتارهای پرخطر زندانیان شناسایی شود تا زندانیان پس از پایان دوران محکومیت از میزان

رفتارهای منفی خود بکاهند تا موجبات بروز رفتارهای پرخطر در جامعه کمتر شود. بنابراین سازمان زندان‌ها و مسئولین باید به دنبال شناسایی عوامل مؤثر در بروز رفتارهای پرخطر باشند و سپس به دنبال راه کارها و روش‌هایی جهت مقابله با رفتارهای پرخطر برآیند تا به این صورت زندان، محلی برای پرورش زندانیان جهت کاهش رفتارهای پرخطر باشد با این توصیف این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این سوال هست که چه عواملی در افزایش رفتارهای پرخطر زندانیان شمالغرب کشور مؤثر هستند؟

پیشینه پژوهش

رویکردهای مختلفی به بحث در مورد رفتارهای پرخطر از زوایای مختلفی پرداخته‌اند. از میان این رویکردها، رویکرد تحولی، رفتارهای پرخطر را به عنوان بخشی از زندگی معرفی می‌کند که با ورود فرد به دوره نوجوانی بروز می‌کند (اسکات، ۲۰۰۴). خطرپذیری نیازمند خودمختاری، به دست آوردن تجربه و صمیمیت در فرایند رشد است (اروین و میلشتاین، ۱۹۹۰). افراد از طریق خطرپذیری تبدیل به منبعی بالقوه برای رشد و تبدیل شدن به عضوی از جامعه بزرگتر می‌شود. با این منطق، می‌توان فهمید که رفتار خطرپذیری بخشی از فرهنگ دوستان و همسالان است (لایفتوت، ۱۹۹۷).

مدل بوم‌شناختی برون‌فون برنر

محیطی که افراد در آن بزرگ می‌شوند و رابطه آنان با محیط، زندگی خانوادگی و روابط با همسالان در شروع و بروز خطرپذیری نقش دارند. در این مدل افراد نه تنها تحت تأثیر محیط زندگی خود هستند بلکه همچنین تحت تأثیر ساختارهای اجتماعی اطراف خود نیز قرار دارند. از این دیدگاه، خانواده و همسالان عوامل مؤثر در اجتماعی شدن نوجوان هستند، مدرسه و فرهنگی که در آن زندگی می‌کنند نیز عوامل مهمی در سوق نوجوان به سمت رفتارهای پرخطر به حساب می‌آیند. از سوی دیگر، تأثیرات مربوط به جامعه مانند ابزارها و هنجارهای اجتماعی جامعه بزرگتر که در حیطه تأثیرات گسترده اجتماعی در نظر گرفته می‌شوند،

نظریه کنترل

نظریه کنترل یکی از رویکردهایی است که رفتار پرخطر را توضیح می‌دهد، این نظریه نشان می‌دهد که افرادی که پیوند ضعیفی با اطراف خود دارند و افراد که سطوح پایین انگیزه را دارند در انجام دادن هنجارها و نقش‌های اجتماعی شکست می‌خورند و رفتارهای ناهنجار نشان می‌دهند (بونینو و همکاران، ۲۰۰۵). نظریه کنترل در جامعه‌شناسی (هایرشی، ۱۹۶۹) عنوان

می‌کند دل‌بستگی ضعیف منجر به شکست در همانند سازی با والدین و ارزش‌های اجتماعی مربوط به هم‌نواپی و کار می‌شود. این کمبودها باعث عدم کنترل درونی در کودک و گرایش منفی نسبت به مدرسه، کار و مراجع قدرت می‌شود و تمایل به رفتار ضد اجتماعی را بیشتر می‌کند.

بررسی سوابق مطالعات و تحقیقات

بر اساس مطالعات انجام یافته، گزیده‌ای از پیشینه‌ی تحقیقات انجام‌یافته در ارتباط با موضوع پژوهش عبارت است از:

سلیمانی (۱۳۹۳) در مطالعه‌ی نشان داد، اقدام برای ورود و مصرف مواد مخدر، درگیری، خودزنی، خالکوبی از رفتارهای پرخطر در زندانها به علت خالی بودن اوقات فراغت مددجویان است که با غنی سازی اوقات فراغت مددجویان، این مهم مرتفع می‌گردد.

کاشف گسکرایی و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که بین بنیانهای اخلاقی و خودتنظیمی هیجانی با رفتارهای پرخطر رابطه‌ی منفی معناداری وجود دارد و افزایش در بنیانهای اخلاقی و خودتنظیمی هیجانی سبب کاهش بروز رفتارهای پرخطر در فرد میشود.

هاگان و فوستر (۲۰۱۷) در پژوهشی که در مورد رفتارهای پرخطر زندانیان انجام دادند، دریافته‌اند که مردان نسبت به زنان رفتارهای پرخطر بیشتر و زندانیان دارای خانواده تک‌والدی نسبت به خانواده‌های والدینی تمایل بیشتری به رفتارهای پرخطر دارند.

هاردی و همکاران (۲۰۱۳) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که بین هویت اخلاقی و رفتارهای پرخطر زندانیان رابطه منفی معنادار وجود دارد.

لاندو کینگ و همکاران (۲۰۱۵). در پژوهش خود نشان دادند که هر چقدر زندانیان دختر هوش اجتماعی و هیجانی بالاتری داشته باشند، رفتارهای پرخطر جنسی در آنان کاهش خواهد یافت.

روش‌شناسی پژوهش

از آن جا که این تحقیق به بررسی عوامل موثر در بروز رفتارهای پرخطر در زندان های شمالغرب کشور می‌پردازد یک پژوهش کاربردی محسوب می‌شود و با توجه هدف ذکر شده، طرح پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی می‌باشد می‌توان از طریق تحلیل معادلات ساختاری به شناسایی و میزان نقش هریک از عوامل موثر در بروز رفتارهای پر خطر در زندان دست یافت.

جامعه‌ی آماری

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه زندانیان شمالغرب کشور (استان اردبیل - زنجان - آذربایجان شرقی آذربایجان غربی) اعم از متهم و محکوم در بازه زمانی ۳ ماهه، از اول تیر ماه ۱۴۰۰ تا آخر شهریور ماه ۱۴۰۰ در کلیه مراکز اقدامات تأمینی و تربیتی بودند که قبل از اجرای پژوهش لیست کاملی از تعداد مراکز و خوشه های آنها انجام گرفت تا در نمونه گیری همه این مراکز مورد نظر قرار گیرند.

شیوه ی نمونه گیری و حجم نمونه:

از کلیه زندانیان اعم از متهم و محکوم به شرط داشتن سلامت عقلی و سواد خواندن و نوشتن که حداقل به مدت ۳ ماه در کلیه مراکز اقدامات تأمینی و تربیتی شمالغرب کشور حضور دارند طبق جدول مورگان ۳۸۴ نفر (برای جامعه بالای ده هزار نفر کافی می باشد) به شیوه نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله انتخاب شدند

ابزار اندازه گیری و روش های گردآوری ها:

پرسشنامه رفتارهای پرخطر:

پرسشنامه رفتارهای پرخطر: این پرسشنامه که ۵۲ گویه دارد، در بررسی ملی رفتارهای پرخطر جوانان امریکا در سال ۱۹۹۵ طراحی شد. نسخه اصلی پرسشنامه شامل ۹۶ سوال که رفتارهای پرخطر جوانان را در حوزه های مختلف شامل ایمنی، خشونت، خودکشی، مصرف سیگار، مصرف الکل، مصرف انواع مواد غیرقانونی، رفتارهای پرخطر جنسی، تغذیه و فعالیت بدنی مورد ارزیابی قرار میدهد. این پرسشنامه از لحاظ ویژگیهای روانسنجی و تناسب برای جمعیت ایرانی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج پژوهشها برای بررسی روایی نشان می دهد که این مقیاس میتواند علاوه بر این که گروه ملاک و گروه مورد را از یکدیگر متمایز سازد، قادر است در شاخصهای ایمنی، خشونت، خودکشی، مصرف سیگار و مصرف الکل و مصرف مواد و همچنین در شاخصهای تغذیه و فعالیت بدنی دو گروه را به طور معناداری از یکدیگر متمایز سازد. بنابراین، از روایی لازم برای سنجش این حوزه های رفتار پرخطر برخوردار است. به منظور تعیین اعتبار از دو روش همسانی درونی و بازآزمایی استفاده شد. با استفاده از روش همسانی درونی ملاحظه شد که ضریب آلفا برای کل آزمون $0/87$ به دست آمد که نشانگر همبستگی بالا و قابل قبول مقیاس میباشد. همچنین در روش بازآزمایی، پرسشنامه تهیه شده پس از گذشت دو هفته از اجرای اول، بار دیگر روی آزمودنی ها به اجرا درآمد و ضریب همبستگی بین نمرات پرسشنامه در اجرای اول و دوم محاسبه شد. میزان ارتباط دو بار سنجش

۰/۸۶ گزارش شد. به منظور تعیین نقطه برش پرسشنامه از منحنی R+C استفاده شد. تحلیل نتایج، نقطه برش ۷۴ را ارایه کرد که قادر است افراد دارای رفتارهای پرخطر را از کسانی که رفتارهای پرخطر ندارند، با حساسیت ۸۵/۵ درصد و ویژگی ۷۲/۲ درصد متمایز سازد (رحیمی، ۱۳۸۸).

فرم کوتاه پرسشنامه شخصیتی (NEO-FFI)

پرسشنامه NEO یکی از جدیدترین پرسشنامه های مربوط به ارزیابی ساخت شخصیت بر اساس دیدگاه تحلیل عاملی است. بسیاری از روان شناسان از مدل پنج عاملی شخصیت (مک کری و کاستا، ۱۹۹۵) برای بررسی ویژگی های شخصیتی بزهکاران استفاده کردند. این پنج عامل شامل برون گرایی، خویشاوندی، وظیفه-شناسی، روان آزردهی و گزافگی و باز بودن (گشودگی) در مقابل تجربه می باشد. ضرایب اعتبار این پرسشنامه بین ۰/۸۳ تا ۰/۷۵ به دست آمده است. اعتبار درازمدت این پرسشنامه نیز مورد ارزیابی قرار گرفته است. ضریب اعتبار دو عامل سازگاری و با وجدانی به فاصله دو سال به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۶۳ بوده است (مک کری و کاستا، ۱۹۸۳ به نقل از گروسی فرشی، ۱۳۸۰). در هنجاریابی آزمون NEO که توسط گروسی فرشی (۱۳۸۰) روی نمونه ای با حجم ۲۰۰۰ نفر از بین دانشجویان دانشگاه های تبریز، شیراز و دانشگاه های علوم پزشکی این دو شهر صورت گرفت ضریب همبستگی ۵ بعد اصلی را بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۷ گزارش کرده است. ضرایب آلفای کرونباخ در هر یک از عوامل اصلی روان آزردهی خویی، برون گرایی، باز بودن، سازگاری و با وجدانی به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۷۳، ۰/۵۶، ۰/۶۸ و ۰/۸۷ به دست آمد.

پرسشنامه عملکرد خانواده

ابزار سنجش خانواده یک پرسشنامه ۶۰ سوالی است که برای سنجیدن عملکرد خانواده تدوین شده است. این پرسشنامه (FAD) که به همت ناتان بی اپشتاین، لارنس ام. بالدوین، و دوان اس بیشاب (۱۹۷۸) تهیه شده است و شش بعد از عملکرد خانواده را مشخص می کند که عبارتند از: حل مشکل - ارتباط نقش ها - همراهی عاطفی - آمیزش عاطفی و کنترل رفتار.

پرسشنامه سلامت روانی (GHQ-۲۸):

این پرسشنامه در سال ۱۹۷۹ توسط گلدبرگ برای غربالگری اختلالات روانی غیرروانپزشک طراحی شد و دارای ۲۸ سؤال و چهار خرده‌آزمون شامل نشانه‌های جسمانی، اضطراب، اختلال عملکرد و افسردگی است. در مطالعات مختلف شاخصهای اعتبار آن ارزیابی شده است؛ به

طوری که حساسیت آن ۸۴-۸۸٪ و ویژگی آن ۷۹-۸۲٪ گزارش شده است. نقطه برش این پرسشنامه ۲۲ است، بنابراین نمرات کمتر از ۲۲ برای افراد سالم و نمره ۲۲ برای افراد بیمار در نظر گرفته شده است (فروزنده و همکاران، ۱۳۹۳).

پرسشنامه هوش اخلاقی

پرسشنامه حاضر توسط Kiel و Lennick در سال ۲۰۰۵ ساخته شد. دارای ۴۰ گویه است که در یک طیف لیکرت ۵ درجه ای از هرگز تا همیشه (۱ تا ۵) نمره گذاری می‌گردد. این پرسش نامه شامل ۴ زیرمقیاس می باشد که شامل درستکاری ۱۰ گویه (از ۱ تا ۱۰)، مسئولیت ۱۰ گویه (از ۱۱ تا ۲۰) و دلسوزی ۱۰ گویه (از ۲۱ تا ۳۰) و بخشش ۱۰ گویه (از ۳۱ تا ۴۰) می باشد. در این پرسشنامه افراد حداقل ۴۰ و حداکثر ۲۰۰ کسب می کنند ضریب پایایی و روایی محتوایی این پرسشنامه در پژوهش محمدیان (۱۳۹۴) در حد مطلوب گزارش شده است. همچنین امینی و رحیمی (۱۳۹۴) در پژوهش خود پایایی این پرسشنامه را با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ بدست آوردند.

پرسشنامه عوامل اجتماعی موثر بر خرابکاری

این پرسشنامه در سال ۱۳۹۳ توسط راسخ و عباسی ساخته شده است و دارای ۳۴ می باشد که هفت خرده مقیاس رفتار وندالیستی (خرابکاری) - پایگاه اجتماعی - اقتصادی - آمادگی برای انجام عمل خلاف یا بی هنجاری - احساس تنفر از خویشان - انزوای اجتماعی - احساس محرومیت نسبی - احساس بی قدرتی را می سنجد. ر.ش نمره گذاری بصورت طیف لیکرت ۵ گزینه ای می باشد (راسخ و عباسی، ۱۳۹۳).

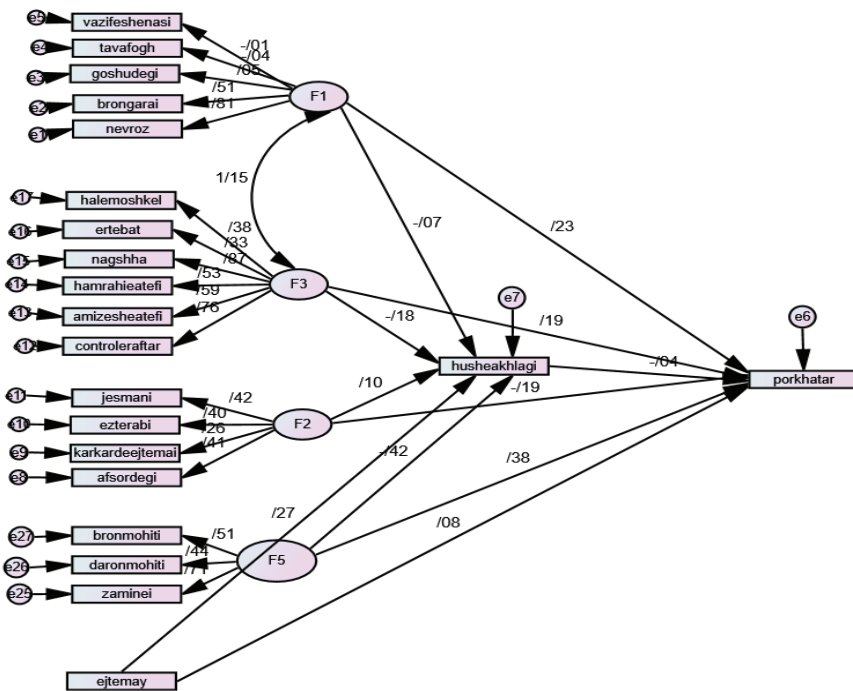
پرسشنامه عوامل برون محیطی، درون محیطی و زمینه ای

این پرسشنامه محقق ساخته است که شامل سه بخش می باشد. بخش اول پرسشنامه شامل اطلاعات زمینه ای و جمعیت شناختی می باشد. این قسمت شامل اطلاعات شرکت کنندگان مانند سن، میزان تحصیلات، وضعیت تاهل، محل سکونت، وضعیت اشتغال قبل از زندانی شدن و می باشد. بخش دوم سوالات مربوط به عوامل برون محیطی موثر بر رفتارهای پرخطر می باشد که شامل وضعیت خانوادگی، بستگان، وضعیت فردی (سابقه رفتارهای پرخطر، اعتیاد و)....، نوع جرم (سرقت، قتل، نزاع) و... می باشد. سوالات این پرسشنامه بر اساس مقیاس اندازه گیری ۵ درجه ای لیکرت با گزینه های هیچ وقت (۱) تا بیشتر اوقات (۵) نمره گذاری شد.

برای توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه مورد مطالعه و متغیرهای پژوهش از میانگین، انحراف معیار، فراوانی، درصد، جدول، نمودار استفاده شد همچنین برای تحلیل فرضیه‌های مورد مطالعه از روش‌های همبستگی پیرسون، رگرسیون چندگانه و روش تحلیل معادلات ساختاری و به کمک نرم افزار AMOS استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

برای ارزیابی مدل پیشنهادی این پژوهش از روش معادلات ساختاری با نرم افزار AMOS ویراست ۲۵ استفاده شده است.

شخص‌های نیکوئی برازش	آماره
χ^2	۲۷۷/۲۰
df	۱۸۰
(χ^2/df)	۱/۵۴
p	۰/۰۶۵
CFI	۰/۹۶
RMSEA	۰/۰۹۱

جدول ۱-: شاخص‌های برازندگی مدل

داده‌های جدول ۲۶ برخی شاخص‌های برازش مدل را نشان می‌دهد. با توجه به داده‌های جدول ۳ شاخص جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) نشان می‌دهد که مدل برازش قابل قبول و متوسط دارد.

مدل mode			مسیر path
معناداری sig	ضرایب مسیر استاندارد (β) Standard path coefficients	نوع مسیر Path model	
0.001	0.23	مستقیم	شخصیت به رفتار پرخطر
0.003	0.19	مستقیم	سلامت عمومی به رفتار پرخطر
0.003	0.19	مستقیم	کارکرد خانواده به رفتار پرخطر
0.154	0.08	مستقیم	عملکرد اجتماعی به رفتار پرخطر
0.001	0.38	مستقیم	عوامل ایجاد کننده به رفتار پرخطر

جدول ۲-: ضرایب مسیر اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل

یافته‌های جدول بالا ضرایب مسیر اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل را نشان می‌دهد. بیشترین ضریب مستقیم مدل مربوط به عوامل ایجاد کننده (درون محیطی، برون محیطی و زمینه ای) و کمترین ضریب مستقیم مدل مربوط به عملکرد اجتماعی می‌باشد. برای تعیین معنی‌داری روابط میانجی، از روش بوت استرپ استفاده شده است. که نتایج را در جدول ۵ ملاحظه می‌نمایید.

مدل		متغیر ملاک Property variable	متغیر میانجی Mediator variable	متغیر پیش‌بین Intermediate variable
معناداری <u>Significan</u>	بوت استرپ Bootstrap			
0.001	0.169	رفتار پرخطر	هوش اخلاقی	شخصیت
0.004	0.113	رفتار پرخطر	هوش اخلاقی	سلامت عمومی
0.001	0.178	رفتار پرخطر	هوش اخلاقی	کارکرد خانواده
0.054	0.080	رفتار پرخطر	هوش اخلاقی	عملکرد اجتماعی
0.001	0.234	رفتار پرخطر	هوش اخلاقی	عوامل ایجاد کننده

جدول ۳- نتایج روش بوت استروپ در بررسی مسیرهای غیر مستقیم و میانجی

سطوح اطمینان جدول فوق حاکی از معنی‌داری مسیر غیرمستقیم متغیرهای شخصیت، سلامت عمومی، کارکرد خانواده و عوامل ایجاد کننده با نقش میانجی‌گری هوش اخلاقی می‌باشد که در سطح $p > 0.01$ از لحاظ آماری معنی‌دار است ولی مسیر غیر مستقیم عملکرد اجتماعی با نقش میانجی‌گری هوش اخلاقی معنادار نمی‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در سالهای اخیر، رفتارهای پرخطر و هوش اخلاقی به عنوان یکی از مفاهیم جدید هوش، توجه بسیاری از متخصصان علوم رفتاری را به خود جلب کرده است. این حوزه جدید، تحقیقات گسترده‌ای را در زمینه‌های مختلف برانگیخته است که پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل موثر بر افزایش رفتارهای پرخطر زندانیان در زندان‌های شمالغرب کشور انجام شد که در فرضیه اول برازش مدل مدنظر بود که برای بررسی برازش مدل از شاخص‌های برازش استفاده می‌شود. شاخص‌های برازش مقادیری آماری را به دست می‌آورند که محقق را در تصمیم‌گیری نسبت به تشخیص یا انتخاب مدل مناسب‌تر، یاری می‌کنند. همچنین شاخص‌های برازش گویای این واقعیت است که داده‌های پژوهش از شاخص‌های و متغیرهای تحقیق حمایت می‌کنند. شاخص‌های برازش زیادی جود دارند، اما پرکاربرترین آنها که در عین حال، پایه و اساس سایر شاخص‌ها محسوب می‌شود ۲ است. هر چقدر مقدار مجذور کای به صفر نزدیکتر باشد، نشان‌دهنده برازش بهتر مدل است. از آنجا که مقدار مجذور کای تحت تاثیر حجم نمونه و تعداد روابط مدل قرار می‌گیرد و مقدار آن بزرگتر می‌شود، بنابراین با اتکا بر مقدار مجذور کای نمیتوان به نتایج مطلوب دست یافت. در نتیجه در کنار این شاخص، از شاخص‌های دیگری نیز برای برازش مدلها استفاده می‌شود. شاخص دیگری که برای از میان

برداشتن این محدودیت مجذور کای معرفی شده، شالاص $df/2$ است که اگر کوچک تر از ۳ باشد، نشانگر برازندگی الگو است و تا مقدار ۵ قابل قبول است. براساس قاعده کلی، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برای مدل های خوب بین $0/90$ تا $0/95$ تفسیر می شوند و مقادیر بالای $0/8$ نشان دهنده برازش نسبتاً خوب مدل هستند. همچون شاخص ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RMSEA) که لوهین (۲۰۰۴) برای برازندگی این شاخص، پیشنهاد نمود که در صورتی که کوچک تر از $0/08$ باشد، نشان گر برازندگی خوب $0/08$ تا $0/1$ نشانگر برازندگی قابل قبول و مقادیر نزدیک تر به صفر نشانگر بیشترین برازندگی هستند که در این پژوهش برای ارزیابی برازش مدل پیشنهادی از روش معادلات ساختاری استفاده شد. سطوح اطمینان گزارش شده حاکی از معنی داری مسیر غیر مستقیم متغیرهای ویژگی های شخصیتی، سلامت عمومی، کارکرد خانواده و عوامل ایجاد کننده با نقش میانجی گری هوش اخلاقی می باشد ولی مسیر غیر مستقیم عملکرد اجتماعی با نقش میانجی گری هوش اخلاقی معنادار نمی باشد. در تبیین نتایج فوق براساس دیدگاه مازلو نیازهای فیزیولوژیایی، اساسی ترین نیازها و کمال برترین نیازهاست. براین اساس اختلالات روانی و رفتارهای پر خطر زندانیان به علت آن است که از دستیابی به نیازهای اساسی محروم شده اند و کوشش آنها برای رسیدن به کمال نیز به مانع بر میخورد و در نتیجه افراد احساس بس اطمینانی و تهدید می کنند (آزاد، ۱۳۸۸). از دیدگاه رفتارگرایی یادگیری معیوب عامل اساسی رفتارهای پرخطر می داند لذا سلامت روانی زندانیان توسط شکست در یادگیری رفتارهای سازش یافته ضروری یا ناکامی در تسلط یافتن بر موقعیت های اجتماعی تحت تاثیر قرار می گیرد. امروزه وجود رفتارهای پرخطر زندانیان به عنوان یک مشکل عمومی و رایج در زندان ها مطرح است و حتی سبب این دیدگاه غلط شده است که رفتارهای پرخطر پدیده ای طبیعی و عادی در زندان است. همچنین از دیدگاه بوم شناسی، هر اندازه افراد زندانی دارای سرمایه اجتماعی بالاتری باشند به این معنا که این متغیر به عنوان مجموعه ای از ذخایر ارزشمند مانند اعتماد متقابل در بین افراد، حمایت های اجتماعی-روانی و مالی، وجود شبکه های خویشاوندی، حس تعلق و وابستگی، حس تفاهم، همدردی، دوستی، همبستگی و سرمایه در برنامه های مختلف زندگی در این محیط برای زندانی وجد داشته باشد، سازگاری و در نتیجه سلامت روانی آنها در زندان در وضعیت بهتری قرار خواهد گرفت و از میزان بروز رفتارهای پرخطر آنان کاسته خواهد شد. در نهایت پیشنهاد می شود در تحقیقات آتی افراد آزاد شده از زندان مورد بررسی قرار گیرد تا عوامل بازگشت مجدد

افراد به زندان شناسایی گردد. پیشنهاد می شود در تحقیقات بعدی ملاحظات قومی فرهنگی اجتماعی زندانیان در نظر گرفته شوند پیشنهاد می شود در تحقیقات بعدی عوامل رفتارهای پرخطر در بندهای مختلف زندان بصورت جداگانه شناسایی شود. و همچنین با توجه به نتایج پژوهش حاضر، به متولیان سازمان زندان ها، شورای هماهنگی مبارزه با مواد مخدر و معاونت پیشگیری از جرم قوه قضائیه پیشنهاد می شود با تهیه بسته آموزشی و آموزش مهارت های ویژه در زمینه سلامت روان، هوش اخلاقی، عوامل شخصیتی و عوامل درون محیطی و برون محیطی و زمینه ای و عوامل اجتماعی در بالا بردن احساس رضایت مندی و کاهش رفتارهای پرخطر زندانیان بهره جویند.

منابع

- خانزاده، حسین؛ عباسعلی و طاهر، محبوبه (۱۳۹۳). مطالعه تحلیلی ویژگی های شخصیتی نوجوانان بزهکار، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال پنجم، شماره اول.
- راسخ، کرامت اله؛ عباسی نصرآباد سفلی، عبدالرسول (۱۳۹۳). عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر گرایش به خرابکاری (مطالعه موردی: دانش آموزان دبیرستانی شهر یاسوج)، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال ۶، شماره ۴، صص ۱-۲۳.
- رحیمی، سید علی سینا (۱۳۸۸). بررسی ویژگیهای شخصیتی، خودشناسی، و ارزش خود با رفتارهای پر خطر در دانشجویان دانشگاه تهران. رساله کارشناسی ارشد، منتشر نشده، دانشگاه تهران.
- سلیمانی، ز (۱۳۹۳). شیوع شناسی مصرف مواد و عوامل خطر و محافظت کننده در زندان های استان کرمان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید باهنر کرمان.
- عطایی، بهروز و خوروش، فریبرز و آزاده، سارا و نخودیان، زری و کسائیان، نازیلا و بابک، آناهیتا، (۱۳۹۰)، شیوع رفتارهای پرخطر در زنان زندانی استان اصفهان، مجله دانشکده پزشکی اصفهان، شماره ۱۵۰، هفته دوم مهر ماه، صص ۱۰۹۹-۱۱۰۶.
- گروسی فرشی، میرتقی (۱۳۸۰). رویکردهای نوین در ارزیابی شخصیت. تبریز: نشر جامعه پژوه.
- محمدخانی، ش؛ رضایی، ح. (۱۳۹۳). پیش بینی کننده های مصرف مواد و مشروبات الکلی در نوجوانان. مجله دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه، .
- محمدی، سیدمحمدعلی و کجاف، محمدباقر و عابدی، محمدرضا، (۱۳۹۳)، بررسی اثربخشی

درمان یکپارچه توحیدی بر میزان پرخاشگری زندانیان قم، فصلنامه روانشناسی و دین، شماره سوم، پاییز، صص ۴۷-۶۴.

Anderson, A. L. (2015). Individual and contextual on delinquency: The role of The single parent family, *Journal of Criminal Justice*, 578-575 ,(11) 30.

Burt, S.A., & Donnellan, M.B (2008), Personality correlates of aggressive and non-aggressive antisocial behavior. *Personality and Individual Differences*: 63-53 ,44.

Caspi, A., McClay, J., Moffitt, T. E., mill, J., Martin, J., & Craig. I. W. (2002). Role of genotype in the cycle of violence in maltreated children. *Science*, 854-581 ,297.

Hagan, J. & Foster, H. (2017). A rebel: Toward a sequential stress theory of delinquency And gendered pathways to disadvantage in emerging adulthood, *Social Forces*,86-53,(11) 82.

Hirschi, Travis. 1969. *Causes of delinquency*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Kashef Gaskaryi A, Mashayekh M, Hokmi M. (2016). Relationship between ethical and emotional selfregulation with risky behaviors in high school girl students. *Research and Technology J*; 36 -28 :(5)2.

Lennick D, Kiel F. (2011). *Moral intelligence 2.0: Enhancing business performance and leadership success in turbulent times*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Olusola Ol, Ajayi OS. (2015). Moral Intelligence: An Antidote to Examination Malpractices in Nigerian Schools. *Educat Res J*; 38-32 :(2)3.

Sakir, O., Aydin, E., Remzi, O., Yaser, T. & Suleyman, G. (2015). Juvenile delinquency in a developing country: A province example in Turkey, *International Journal of Law and Psychiatry*,441-430,(6) 28.

Turner N, Barling J, Epitropaki O, Butcher V, Milner C. (2002). Transformational leadership and moral reasoning. *Applied Psychology*; 331-304 :(2)87.

Scott, Joseph E. and Travis Hirschi. (2004). *Controversial issues in crime and justice*. Newbury Park: Sage Publications.

Zadeh-Mohammadi, A. Ahmadabadi, Z. Heidari M. Construction and Assessment of Psychometric Features of Iranian Adolescents Risk-Taking Scale. *Psychiat Clin Psychol* 2011

طراحی الگوی زندان کارآفرین

(با هدف توسعه ایده های نوین اشتغالزایی و کاهش نرخ بازگشت به جرم)

زهرا پیری ۱

چکیده

این پژوهش بر مبنای طراحی الگوی زندان کارآفرین با هدف توسعه ایده های نوین اشتغالزایی و کاهش نرخ بازگشت به جرم برای اولین بار در ایران انجام پذیرفت. روش پژوهش، کیفی و مبتنی بر نظریه داده بنیاد بوده که فرایند آن در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی و از طریق مصاحبه عمیق با صاحب نظران این حوزه صورت گرفته است. در این راستا با استفاده از رویکرد هدفمند و بکارگیری معیار اشباع نظری، مصاحبه هایی نیمه ساختار یافته با ۲۰ نفر از متخصصین و خبرگان این حوزه (شامل مدیران سازمانی، اساتید دانشگاهی و کارشناسان حوزه اشتغال) صورت پذیرفته است. در این پژوهش از مصاحبه هجدهم تکرار در داده ها مشاهده شد اما به لحاظ اطمینان و دقت بیشتر، با بیست نفر مصاحبه صورت گرفت. نتایج تحلیل داده ها طی سه مرحله کدگذاری، حاکی از شناسایی ۳۱۰ مفهوم است که با پالایش بیشتر و حذف موارد تکراری، در نهایت ۲۸۸ مفهوم اشباع شده ساخته شد که در مرحله کدگذاری محوری در ۳۳ مقوله دسته بندی و در پژوهش حاضر در قالب مدل پارادایمی شامل: شرایط علی (اهمیت توسعه اشتغالزایی زندانیان در چرخه بازگشت سعادت‌مندان به جامعه، ساختار مدیریتی زندان، ساختار جمعیتی و محیطی، پتانسیل ها و قابلیت های بالقو فراوان، آموزش های مهارتی و کارآفرینی، بالا بودن شاخص فقر و محرومیت، تسهیل کارآفرینی، توسعه کسب و کارهای نوین)، پدیده محوری (توسعه ایده های نوین اشتغالزایی زندانیان و کاهش نرخ بازگشت به جرم)، راهبردها (کارآفرینی و اشتغالزایی، آموزشی و روانشناختی، نهادی، سازمانی و قانونی، فرهنگی و اجتماعی)، تشکیل شبکه کارآفرینی زندانیان استان با مدیریت کارآفرینانه)، شرایط زمینه ای (عوامل فردی، محیطی، سازمانی و استراتژیک، شرایط مداخله گر (عوامل حمایتی، عوامل فرهنگی و اجتماعی، عوامل آموزشی، عوامل دولتی و نهادی، عوامل اقتصادی، عوامل محیطی

۱. دکتری مدیریت کسب و کار، سرپرست مرکز آموزش و پژوهش منطقه نه زندانهای کشور، زاهدان، ایران

و جغرافیایی) و پیامدها (اقتصادی و کارآفرینی، بهبود وضعیت فرهنگی و آموزشی، کاهش نرخ بازگشت به جرم، ارتقای سرمایه اجتماعی، کاهش آسیب های اجتماعی، بهبود ساختارهای سازمانی، بهبود شاخص های رفاه و سلامت روان) ارائه شده و در مرحله کدگذاری انتخابی، از طریق بکارگیری رویکردهای «نگارش خط داستان» و «یادداشت نگاری»، مقوله محوری به سایر مقوله ها ارتباط داده شده و الگوی زندان کارآفرین تدوین و ارائه شد. بر اساس یافته های پژوهش، چنانچه الگوی طراحی شده به نحو مؤثری در جامعه هدف به کار گرفته شود می تواند پیامدهایی از قبیل اقتصادی و کارآفرینی، بهبود وضعیت فرهنگی و آموزشی، کاهش نرخ بازگشت به جرم، ارتقای سرمایه اجتماعی، کاهش آسیب های اجتماعی، بهبود ساختارهای سازمانی، بهبود شاخص های رفاه و سلامت روان را در پی داشته باشد.

کلمات کلیدی: زندان کارآفرین، توسعه ایده های نوین اشتغالزایی، کاهش نرخ بازگشت به

جرم

مقدمه

سالیان متمادی است که اهمیت کارآفرینی در رشد و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف جهان و ضرورت پرداختن به آن به صورت یک واقعیت اجتناب ناپذیر مورد تأیید و تأکید قرار می گیرد، زیرا در جهانی که شکل تغییرات آن از مقیاس زمان قرن به ثانیه تبدیل شده است، مهم ترین اصل برای سازمان ها بقاء و توسعه است؛ امروزه که کار و فعالیت شکل تازه ای به خود گرفته است و به سوی خودکارفرمایی و خوداشتغالی در حرکت است، کارآفرینی و کارآفرینان در روند توسعه و پیشرفت اقتصادی جوامع مختلف نقش کلیدی ایفا می کنند. تنوع و سرعت تغییرات به حدی است که سرعت بخشیدن به تولید فکر و ارتقاء شیوه تفکر از یک سو و واداشتن نیروهای خلاق و نواز، سوی دیگر به منظور هماهنگی با این تغییرات و تحولات نو اهمیت فراوانی دارد (نظریان، ۱۳۹۳).

بررسی ادبیات موجود نشان دهنده ارتباط قوی میان عدم اشتغال و مشارکت در جرم و جنایت است و نیز پیدا کردن شغل را نقطه عطفی در زندگی پس از آزادی مجرم می داند (یوگن، ۲۰۰۰). از آنجا که آموزش حرفه ای کار در چارچوب محدودیت های زندان بسیار حائز اهمیت است، بسیاری از زندان ها در جهان غرب برنامه های آموزشی حرفه ای را به کار می گیرند (کریستوفرسون ۲۰۱۴؛ نیوتن و همکاران، ۲۰۱۶). در برنامه های حرفه آموزی به زندانیان هدف تخصص، مهارت کار، آموزش به زندانیان و آماده سازی آنان برای ورود به بازار کار پس از آزادی

است (ویشر، وینترفیلد و کوگیشال، ۲۰۰۵). در حالت ایدئال، آموزش حرفه-ای باید به زندانیان جهت ادغام در بازار کار، حفظ ثبات شغل، افزایش توانایی برای امرار معاش قانونی و با ابزارهای قانونی، افزایش اعتماد به نفس آن‌ها به توانایی خود برای به دست آوردن یک زندگی شایسته در خارج از دایره جرم و جنایت، ادغام در جامعه و احساس تعلق به آن کمک کند (هاگان و دینووینتر، ۱۹۹۹؛ ویشر و همکاران، ۲۰۰۵؛ وسترن و کینگ و ویمان، ۲۰۰۱؛ ویلسون و گالاگر و مکنزی، ۲۰۰۰).

برنامه-های آموزشی فعال در زندان در بسیاری از زمینه‌ها متفاوت-اند؛ مثلاً، در یک حالت ممکن است اجازه دهند زندانیان خود انتخاب کنند که در برنامه های آموزش حرفه ای، شرکت کنند یا نه و در حالت دیگر ممکن است در یک زندان شرکت زندانیان در برنامه های آموزش حرفه-ای اجباری باشد (دیویس، استل، بوزیک، ویلیامز، تورنر، ویلیامز و استنبرگ، ۲۰۱۴). علاوه بر برنامه-هایی آموزشی که در داخل زندان اجرامی شود، انواعی از برنامه آموزش حرفه ای نیز وجود دارد که زندانیان تحت نظارت نهادها و سازمان-های دیگری و در خارج از زندان به آن‌ها می پردازند (بوفارد، مکنزی و هیگمن، ۲۰۰۰). همکاری بین کانون-های اصلاحی و سازمان-ها در خارج از زندان به زندانیان تجربه کار با ارزش می-دهد و پس از آزادی از زندان موجب بهبود فرصت-های شغلی آن‌ها می شود (همان). این برنامه-ها برای کمک به زندانیان جهت پذیرفته شدن و کار کردنشان در بیرون از زندان طراحی شده‌اند. این برنامه‌ها همچنین از طریق ارائه خدمات اجتماعی، روانشناسی و پزشکی، در نظر گرفته شده برای کمک به زندانیان سابقه‌دار و کنار آمدن آن‌ها با مشکلاتی که در پیوستن مجدد به جامعه پیش رویشان هست، سعی در پیگیری، درمان و بهبود وضعیت زندانیان پس از آزادی دارد (لاورنس و همکاران، ۲۰۰۲). بین ویژگی‌های هر برنامه تفاوت وجود دارد هدف اصلی برنامه‌ها این است که زندانیان را به دانش، ابزار، مهارت‌ها و عادات کاری مجهز کرده و به آن‌ها برای دستیابی به یک حرفه- و شغل در بازار کار پس از آزادی از زندان کمک کند (بوفارد و همکاران، ۲۰۰۰؛ لاورنس و همکاران، ۲۰۰۲؛ ویشر و همکاران، ۲۰۰۵).

کارآفرینی سازمانی فرآیندی است که در آن محصولات یا فرآیندهای نوآوری شده از طریق القاء و ایجاد فرهنگ کارآفرینانه در یک سازمان از قبل تاسیس شده، به ظهور می رسد. شکل گیری فعالیت های کارآفرینانه بارزترین نشانه های کارآفرینی سازمانی است. امروزه توسعه کارآفرینی برای دستیابی به ثروت، رفاه و اشتغال به طور کلی به امری اجتناب ناپذیر برای توسعه کشورها

مبدل گردیده است (بیات و همکاران، ۱۳۹۳). سازمان هایی که رفتار کارآفرینی از خود نشان می دهند سود آوری و رشد بیشتری از آنهایی دارند که از سیستم کارآفرینی استفاده نمی کنند (محمودی و رزقی، ۱۳۹۴). به عبارتی دیگر کارآفرینی سازمانی فرآیندی است که به وسیله آن افراد فرصت های درون سازمان ها را بدون توجه به منابعی که در اختیار دارند، شکار می کنند. کارآفرینی سازمانی مفهومی است که نوآوری ها را به عنوان ترکیبات اصلی می پذیرد: گسترش یا فرمول بندی جدید محصولات، مهندسی مجدد یا کاهش هزینه فرآیند، جستجوی بازارهای بکر و دست نخورده، کاربردهای جدید محصولات و خدمات جدید، سرمایه گذاری های جدید است که سازمان ها باید مدام در پی ایجاد و توسعه آن باشند. (اوبینو ماکایا، ۲۰۱۲)

سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور نیز مانند سایر سازمان ها هر ساله اقدام به برگزاری دوره های مهارت های شغلی و آموزش های فنی و حرفه ای برای توسعه اشتغال و کارآفرینی در میان زندانیان می کند تا پس از اتمام زمان حبس شان، دارای مهارت تخصصی شغلی باشند که بتوانند به تقویت شغل قبلی شان پرداخته یا کسب و کار جدیدی راه اندازی نمایند. به همین دلیل پس از آزادی نیز به آنان وام هایی جهت کارآفرینی و اشتغالزایی تخصیص می یابد. تحقیقات پیشین نشان داده است که توسعه اشتغال نقش اساسی در کاهش بازگشت به جرم دارا می باشد. با توجه به آنچه ذکر گردید این پژوهش بر آنست که با شناسایی عوامل مهم توسعه کارآفرینی در زندان ها، به طراحی الگویی برای زندان کارآفرین بپردازد که هدف از این امر توسعه ایده های نوین اشتغالزایی و کاهش نرخ بازگشت به جرم در زندان ها می باشد.

پیشینه پژوهش

- واژه کارآفرینی از یک کلمه فرانسوی به معنای متعهد شدن نشأت گرفته است. بنابر تعریف واژه نامه دانشگاهی وبستر، کارآفرین کسی است که متعهد می شود مخاطره های یک فعالیت اقتصادی را سازماندهی، اداره و تقبل کند (احمدپورداریانی، ۱۳۹۷). کارآفرینی اشاره به کشف، ارزیابی، بهره برداری از فرصت ها و شناسایی فرصت های قابل دوام و پایدار است و می توان آن را معادل نوآوری تعریف کرد که باعث ایجاد هیجان، انگیزه، رشد و پیشرفت اقتصادی می شود. کارآفرینی باعث خلق نوآوری و قبول مخاطرات و منافع آن است. اساساً کارآفرینی را با دو عامل فرصت و تمایل به کارآفرین شدن تعیین می کنند، در بسترسازی توسعه کارآفرینی، عوامل مختلفی تأثیرگذار است. (فراهانی، رسولی نیا و اصدقی، ۱۳۹۳). ماهیت کارآفرینی در خلاقیت نهفته است. کارآفرینان با مسائل، خلاقانه برخورد می کنند و غالباً احساس می کنند که باید

تصورات و آرمان های درونی خود را بیان کنند. خلاقیت از این جهت برای کارآفرینان مهم است که آن ها دارای ابزارهای متعددی همچون افراد، سرمایه، بازار، ایده و تفکرات هستند و برای موفقیت نیاز دارند تا این ابزارها را به شیوه های جدید و متفاوتی سازمان دهی کنند (حسینی و الماسی کلور، ۱۳۹۳). هدف از کارآفرینی تولید ثروت، ریسک و خلاقیت و تولید تکنولوژی که هدف فناوری هم همین است (اشتغال زایی)، خلق یک اثر، خلق منابع جدید، بهره برداری از فرصتها و ارائه کالاها و خدمات جدید (شاه حسینی، ۱۳۸۸).

فضای کارآفرینانه، فضا یا محیط عمومی است که کارآفرینان در آن فعالیت می کنند. زیرساخت های کارآفرینانه عناصری همچون تسهیلات، امکانات زندگی، خدمات و عوارض هستند که برای کارآفرینان بسیار مهم است. فضای کارآفرینی، مجموعه ای از عوامل است که در توسعه ی کارآفرینی مؤثرند. این فضا به عوامل کلی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی تأثیرگذار بر تمایلات و توانایی افراد در عهده دار شدن فعالیت های کارآفرینانه و نیز وجود خدمات حمایتی که فرآیند تولید را تسهیل می کنند اشاره دارد (مرادنژادی و همکاران، ۱۳۸۷). کارآفرین کسی است که بتواند ارزشی را در جامعه خلق نماید؛ چه ارزش مادی، چه ارزش معنوی، سیاسی، فرهنگی یا اجتماعی. انگیزه های اجتماعی مختلفی در کارآفرین شدن مؤثر می باشند که از جمله آنها: نیاز به موفقیت، نیاز به کسب درآمد و ثروت، نیاز به داشتن شهرت و مهمتر از همه نیازمندی به احساس مفید بودن و استقلال طلبی را می توان نام برد. از آنجا که افراد مختلف از ویژگی های شخصیتی خاص و گوناگونی برخوردار می باشند طبیعی است که برخی از ویژگی های کارآفرینان متمایز و برجسته تر از سایر افراد باشد. به طور مثال داشتن خلاقیت و نوآوری، دارا بودن قدرت تحمل ابهام، داشتن اعتماد به نفس و عزت نفس، آینده نگر، عمل گرا بودن و فرصت شناس بودن از آن جمله اند (عسگری قدس و صالحی، ۱۳۹۱). لیتونن (۲۰۱۴) ویژگیهای فرد کارآفرین را توانایی خطرپذیری، نوآوری، دانش در زمینه فنون کار، مهارتهای مدیریت کسب و کار، توانایی برای همکاری، برداشت خوب نسبت به کسب و کار و توانایی کشف فرصت می داند. اسمیت و پیترسون (۲۰۰۶) ایجاد انگیزه-هایی چون ارزش آفرینی برای جامعه، نیاز به توفیق طلبی و ثروت اندوزی در افراد را لازمه کارآفرین شدن و توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط می داند. زامپتاکیس (۲۰۰۷)، بیان می کند که یک کارآفرین، فردی توفیق-گرا، علاقمند و پرنرژ است و انگیزه خوبی برای کارکردن دارد، خلاق و مسئولیت پذیر است.

در خصوص توانمندسازی زندانیان با توجه به تغییرات گسترده محیطی در دنیای پرتلاطم امروزی، داشتن یک راهبرد اساسی برای توسعه و کسب مزیت رقابتی پایدار بسیار مهم و اساسی می باشد و در این خصوص، راهبرد توانمندسازی در راستای بالندگی منابع انسانی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است (کانگ و همکاران، ۲۰۱۷). محققان معتقدند که توانمندسازی نقش مهمی در ارائه بازخورد (هوانگ، ۲۰۱۲) مشارکت خلاق (ژانگ و بارتول، ۲۰۱۰)، رفتار نوآورانه (پیترز و همکاران، ۲۰۱۰) و به طور کلی، ارتقای رفتارهای فعالانه و مشارکتی دارد (هوانگ، ۲۰۱۷).

توانمندسازی عبارت است از آزاد کردن قدرت افراد که به واسطه دانش و انگیزه خود، صاحب آن قدرت بوده (لیترل، ۲۰۰۷: ۷۸) و همچنین به معنای به دست آوردن آگاهی و کنترل نیروهای شخصی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی با هدف اقدام برای بهبود زندگی (منون، ۲۰۰۳: ۲۰). توانمندسازی را می توان فرآیندی به حساب آورد که طی آن، افراد با افزایش قابلیت های خود می توانند به نیازهای خود پاسخ داده و به حقوق و قدرت برابر دست یابند (درولت، ۲۰۱۱: ۳). لذا به دنبال آن است که مردم بتوانند خود آغازگر، کنترل کننده و رهبر توسعه باشند و در عین حال، توان مشارکت آزادانه در پروژه ها و طرح های توسعه را نیز داشته باشند. در واقع، این دیدگاه از توانمندسازی به دنبال نگرش جدیدی به قدرت و کنترل شرایط زندگی است (لکوکو، ۲۰۰۶: ۳۳۲).

ایجاد برنامه های توانمندسازی، حرفه آموزی، اشتغال، کارآفرینی و استخدامی علاوه بر افزایش کار مولد در زمان زندانی شدن، بر ارتقای مهارت های مربوط به مشاغل خاص جهت اشتغال پس از آزادی، تأکید دارند (لاورنس و همکاران، ۲۰۰۲). به این ترتیب، شناسایی نوع برنامه های کاری که قادر به دستیابی به نتایج در نظر گرفته شده خود هستند، برای شناسایی سیاست ها و شیوه های آینده مهم است (اسمیت، مولر و لاپریکیو، ۲۰۱۸).

لذا هدف از آموزش های کارآفرینی در زندان ها، القای اعتماد به نفس و مهارت انجام یک کار هدفمند به زندانیان است که در این صورت آنها احساس می کنند به نحوی آموزش می بینند که پس از پایان دوران محکومیت شان احتمال اشتغال شان بیشتر خواهد بود. به آن معنا که کار زندان باید در ارتباط با آموزش برخی مهارت های کاری به زندانیان باشد، مهارتهایی که آنها را قادر به تحصیل صلاحیت های لازم جهت کار در مشاغل مورد علاقه شان می سازد. این گونه آموزش های حرفه ای برای زندانیان جوانتر اهمیت خاصی دارد. در طراحی چنین برنامه هایی

آگاهی از نوع فرصت‌های اشتغال موجود در جامعه محلی پس از آزادی زندانی اهمیت خاصی دارد. (خواجه راهرو، سیدی حسینی نیا، ۱۳۹۷).

کارآفرینی سازمانی به دلیل نقشی که در تقویت موقعیت رقابتی سازمان‌ها ایفا می‌کند، توجه مدیران و صاحب‌نظران بسیاری را در عرصه مدیریت معطوف ساخته و سازمان‌های موفق بسیاری نیز آن را به عنوان ابزاری مؤثر برای رقابت به کار گرفته‌اند (مقیمی، ۱۳۹۶). کریسمن (۱۹۹۹) کارآفرینی سازمانی را به عنوان فرایندی معرفی می‌کند که به وسیله آن افراد و گروه‌ها، در ارتباط با سازمان موجود، یک سازمان جدید ایجاد کرده یا نوسازی یا نوآوری را درون سازمان دنبال می‌کنند. لذا سازمان زندان‌ها نیز دنبال این است که در این حوزه گامی اساسی برای کارآفرینی زندانیان بردارد.

از طرف دیگر پژوهش‌ها نشان می‌دهند، فرایند خلاقیت در هر زمینه‌ای نیازمند سه عنصر اصلی است: داشتن مهارت کافی در آن زمینه، استعداد و اندیشه خلاق، شور و هیجان و انگیزه درونی است (احمدی، ۱۳۸۲: ۱۴). نباید فراموش کنیم که هم‌ورااث و هم محیط نقش مهمی در رشد و موفقیت فردی ایفا می‌کنند. تحقیقات نشان می‌دهد، هنگامی که ما علت کسب مهارت را بررسی می‌کنیم، باید به هر دو اثر محیط و وراثت توجه کنیم نه اینکه تنها یکی از آنها را در نظر بگیریم (فیلیپسن، ۲۰۱۴: ۱۸۴). از طرفی وظیفه هوش و فکر در رابطه با محیط روزانه به سه دسته تقسیم می‌شود: انطباق با محیط فعلی، شکل‌دهی محیط فعلی به محیط تازه، انتخاب یک محیط تازه. تفکر و اندیشه خلاق بیشتر به شکل‌دهی محیط ارتباط دارد. شکل‌دهی یک محیط به عنوان شکل تازه دادن، امکاناتی برای تفکر خلاق فراهم می‌آورد (حسینی، ۱۳۸۱: ۲۴). به نظر روت استین، با به وجود آوردن محیطی که پذیرای اندیشه‌های نوین باشد، ترغیب افراد به لمس، احساس و کنکاش در محیط برای تفکر جدید، صرف وقت برای تشویق خلاقیت و آموزش افراد برای کسب دانش و علم مورد نیاز رشته خاص خود، می‌توان به خلاقیت دست یافت (روت استین، ۱۹۹۰: ۱۴۵-۱۴۶).

کاهش بازگشت به جرم به عنوان یکی از عناوین کاهش آسیب‌های اجتماعی بسیار حائز اهمیت می‌باشد. یکی از مسائل مهم برای زندانیان آزادشده، جدایی کوتاه‌مدت و درازمدت آن‌ها از ساختارهای کلان جامعه بوده که با نوعی شکاف و جدایی اجتماعی و اقتصادی همراه است. این شکاف و فقر ارزشی و مالی را می‌توان بستری برای بازگشت به جرم در آن‌ها دانست. به عبارت دیگر یکی از دلایل روی آوردن زندانیان بعد از آزادی به جرم، نداشتن شغل و اعتبار

اجتماعی است. به همین دلیل منظور از آموزش مهارت‌های شغلی، توانمند کردن مددجویان و اعطای وام‌های خوداشتغالی در رأس برنامه‌های اداره خدمات اجتماعی و مراکز مراقبت بعد از خروج زندان‌ها قرار گرفته است، به طوری که این مراکز با ارائه تسهیلات مناسب به مددجویان واجد شرایط در بدو آزادی، می‌توانند گامی مؤثر در توانمند کردن و کاهش نرخ بازگشت به جرم بردارند (موسوی و همکاران: ۱۳۹۳).

اسدالهی، محسنی تیریزی و براتوند (۱۳۸۸) در پژوهشی تحت عنوان «نقش مراکز مراقبت بعد از خروج زندان‌ها در اشتغال‌زایی زنان زندانی خوزستان» به این نتیجه دست یافتند سطح و درجه اشتغال‌زایی مددجویان با سن، سواد و تأهل آن‌ها همبستگی مثبت دارد، ولی با نوع جرم زندان‌زادانه رابطه معنا داری ملاحظه نشد. شاخص بازگشت به جرم زنان دریافت‌کننده خدمات ۰/۳۴ بوده و با سن، سواد و تأهل مددجویان همبستگی منفی نشان می‌دهد. کمترین تأثیر اشتغال‌زایی خدمات مرکز بر مجرمان منکراتی، مجردان و سطوح تحصیلی ابتدایی بوده است. تشویق و ایجاد تسهیلات برای اخذ مدارک و تخصص‌های آموزش‌دیده و مراکز فنی - حرفه‌ای در دوران حبس به دلیل رابطه قوی با سطح اشتغال‌زایی و پیشگیری از بروز جرم در زندانیان زن، مفید است.

اعظمی (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان «نقش اشتغال در پیشگیری از تکرار جرم» از دوروش مطالعات اکتشافی و روش پیمایشی با استفاده از تکنیک پرسشنامه از زندانیان استان اصفهان استفاده کردند. بیش از ۸۰ درصد از پرسش‌شوندگان نقش اشتغال در پیشگیری از تکرار جرم را مؤثر دانسته‌اند چرا که اغلب پرسش‌شوندگان بیکار بوده یا به لحاظ اشتغال در شرایط مناسب و ایدئال قرار نداشته‌اند. همچنین بیش از ۸۰ درصد آنان گفته‌اند در صورت فراهم شدن شغل مناسب مرتکب جرم نمی‌شوند و نیز بیشترین فراوانی به دست‌آمده از پاسخگویان (۳۵ درصد)، «بیکاری» را علت اصلی ارتکاب جرم خود دانسته‌اند و ۷۲ درصد افراد در گروه سنی ۱۸ تا ۴۰ سال قرار دارند و اشتغال در این مقطع سنی بیش از مقاطع دیگر سنی اهمیت و ضرورت دارد. ۶۹ درصد از پرسش‌شوندگان در گروه سنی ۱۵ تا ۴۰ سال مرتکب جرم شده‌اند و این خود بیانگر آن است که در این زمان ممکن است افراد برای رفع حوائج و تأمین نیازهای اولیه و مادی زندگی خود، به سوی جرم و تکرار آن سوق داده شوند. در کل، نتایج تحقیق حاکی از آن است که تمامی فرضیات درست بوده و نقش اشتغال در پیشگیری از تکرار جرم را به وضوح نشان داده است.

عبدالهی و علیدوست (۱۳۹۰) در بررسی پیامد های حرفه آموزی و اشتغال به کار زندانیان به این موضوع اشاره می کنند که اشتغال به کار زندانیان زمینه اصلاح و عادت کردن آنها به زندگی اجتماعی را فراهم می نماید.

جعفری (۱۳۹۰) در پایان نامه خود با عنوان «حق حرفه آموزی زندانیان در ایران و حقوق بشر بین الملل» به این نتیجه رسید که یکی از حقوق زندانیان فراهم بودن زمینه های اشتغال، فراگیری و حرکت مختلف جهت آماده شدن آنها برای بازگشت مطلوب و سعادت‌مندانه به جامعه می باشد. یکی از عوامل اصلی ارتکاب به جرائم مختلف نداشتن حرفه-شغل می باشد که فرد را وادار می کند برای کسب درآمد به خلاف روی آورد و نتیجه این اعمال زیر پا گذاشتن قوانین و مقررات و در نهایت حبس و تعزیر است که در دوران حبس شخص خاصی لازم است شغل و حرفه ای را جهت تامین زندگی خود فراگیرد تا بتواند پس از رهایی از زندان شغل و حرفه مناسبی را برای خود فراهم نماید و با داشتن منبع درآمد از بازگشت مجدد به زندان پرهیز کند.

کریمیان (۱۳۹۲) در پژوهشی تحت عنوان «حرفه آموزی و اشتغال به کار زندانیان» به این نتیجه رسید که کارآفرینی در میان زندانیان، علاوه بر اینکه منجر به اصلاح و تربیت زندانی و باز پروری او برای بازگشت به جامعه می شود باعث کاهش هزینه های زندان نیز می گردد. میر و همکاران (۱۳۹۸) به ارزیابی نگرش به کارآفرینی در میان زندانیان زندان مرکزی شهرستان زاهدان پرداختند. یافته های پژوهش نشان داد که ابعاد نگرش به کارآفرینی در زندانیان از جمله بعد چالش طلبی، کانون کنترل، تحمل ابهام، سلاست فکری، رویاپردازی، عملگرایی، نیاز به موفقیت، در وضعیت مطلوب و بعد ریسک پذیری متعادل، در وضعیت نامطلوب قرار دارد. در ادامه ابعاد نگرش به کارآفرینی دسته بندی شد و با توجه به نتایج به دست آمده کانون کنترل در اولویت اول و بعد از آن به ترتیب نیاز به موفقیت، سلاست فکری، عملگرایی، تحمل ابهام، رویاپردازی در اولویت های بعدی و چالش طلبی در اولویت آخر قرار گرفت. در پایان پیشنهادها و راهکارهایی جهت بهبود وضعیت نگرش به کارآفرینی در زندانیان زندان مرکزی زاهدان ارائه شد.

کشاورز خورشیدی و ناطقی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "تاثیر گرایش کارآفرینانه، سرمایه های ساختاری و انسانی بر عملکرد شرکت های کارآفرین با میانجی متغیر نوآوری کارکنان" دریافتند که مولفه های گرایش کارآفرینانه (پیشگامی، نوآوری و ریسک پذیری)، سرمایه های ساختاری و انسانی بر عملکرد شرکت ها تاثیر مستقیم و معنی داری دارند و نوآوری کارکنان

موجب تقویت تاثیر مستقیم مولفه های گرایش کارآفرینانه، سرمایه های ساختاری و انسانی بر عملکرد شرکت ها می گردد.

صنعت خواه و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیق با عنوان "مطالعه زمینه های اجتماعی موثر در بازگشت مجدد به زندان با استفاده از استراتژی داده بنیاد در زندان کرمان" دریافتند که سرمایه اجتماعی درون گروهی، یادگیری جرم در زندان، عدم حمایت نهادی به عنوان شرایط علی و مشغله های ذهنی، احساس محرومیت نسبی، یادگیری نامطلوب مهارت های زندگی، به عنوان بسترهای زمینه ساز و وابستگی به مصرف مواد مخدر، فرصت های مجرمانه، بی توجهی مدنی به عنوان شرایط مداخله گر، پشتیبانی حمایتی و عاطفی، متقاعدسازی پس از آزادی، تقویت کارآفرینی حمایتی و خدمات مشاوره به زندانیان پس از آزادی به عنوان راهبردها و از بین رفتن قبح ارتکاب به جرم، تعاملات بزهکارانه و تنهایی و طرد اجتماعی به عنوان پیامدها، شناخته و بررسی شد. همچنین نتایج بررسی نشان می دهد که بازگشت مجدد زندانیان به زندان از عوامل متعددی تاثیر می گیرد که دارای منشأ اجتماعی است و با ساختارها و نظام اجتماعی ارتباط وسیع و تنگاتنگی دارد.

پاتزلت و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی با نام «نقش برنامه های آموزش کارآفرینی در زندان» به این نتیجه رسیدند که از برنامه های آموزش کارآفرینی می توان به عنوان فرصت های بالقوه برای تغییر نگرش زندانیان جهت اصلاح و بازپروری آنان استفاده کرد.

نتایج یافته های روگرز، سیمونت و نارتنی (۲۰۱۴) در پژوهشی تحت عنوان "نقش اشتغال و حرفه آموزی در زندانیان لندن" نشان داد زندانیانی که دوره های آموزشی شغلی و حرفه آموزی را در زندان طی نموده اند نسبت به زندانیان آموزش ندیده پس از آزادی در ایجاد شغل موفق تر بودند.

در برنامه ارائه شده توسط (ICIC) در سال ۲۰۱۸ که به تجزیه و تحلیل تاثیر برنامه های کارآفرینی در زندان ها و ایجاد جنبه های اقتصادی و کاهش بازگشت مجدد به جرائم در ایالت تگزاس آمریکا پرداخته است، نتایج نشان می دهد که برنامه های کارآفرینی موسوم به (PEP) باعث کاهش بازگشت مجدد به جرم در میان زندانیان آموزش دیده شده و همچنین باعث رشد اقتصادی و ایجاد فرصت های شغلی برای زندانیان در طی سال های ۲۰۱۸-۲۰۱۶ شده است. نیوتون و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان "اثر برنامه های آموزش حرفه-ای و مهارت-آموزی بر روی بازگشت به زندان زندانیان" بر مبنای شواهد تجربی انجام داده-اند.

دریافتند که اگر چه بین ارتکاب جرم و بیکاری ارتباط برقرار است، اما ارتباط نسبتاً کمی در مورد اثر برنامه آموزش حرفه ای و مهارت آموزی بر روی ارتکاب مجدد جرم شناخته شده است. جین، هوبر، فگاراس و المصری (۲۰۱۹) در تحقیق خود، تمایل متخلفین برای حضور مجدد در زندان پس از آزادی به طور مشروط را مورد بررسی قرار دادند آنها برای چهار دسته جرم مختلف مدل‌های موسوم به "گروه واحد" ایجاد کردند و آنها را با مدل‌های پایه ایجاد شده با استفاده از همه جرائم و همه گروه‌ها مقایسه کردند. نتایج کار آنها نشان داد گروه‌هایی که از فرصت آموزش بیشتر در زندان برخوردار بودند امکان برگشت به زندان در آنها کاهش یافته بود. تحقیق موسسه (ICIC) یا ابتکار عمل برای یک شهر داخلی نشان داد آموزش کارآفرینی می‌تواند نقش مهمی در کمک به زندانیانی که در گذشته زندانی بودند داشته باشد و در آنها اعتماد به نفس ایجاد کرده و به بازار کار متصل کند. مطالعات انجام شده در نیکاراگوئه نشان داد که شرکت در برنامه‌های آموزشی پشتیبانی مالی باعث گسترش کار و کاسبی و افزایش اعتماد به نفس و بهبود کیفیت زندگی آنان می‌شود.

کاله و همکاران (۲۰۱۹)، در پژوهشی تحت عنوان "آموزش مهارت آموزی زندان و بازگشت به حبس زندانیان سابق در کشور استرالیا، دریافتند که شرکت در آموزش حرفه ای مهارت آموزی در دوران حبس به احتمال باقی ماندن در آزادی در ۲ تا ۵ سال پس از آزادی به هر دو گروه مردان و زنان کمک می‌کند.

مک دونالد و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی تحت عنوان "پیمایش اشتغال پذیری از پایین به بالا برای توسعه مسیر-های حرفه-ای مورد نیاز جوانان محروم" به این نتایج دست یافتند که روایت‌های اشتغال-پذیری حاکم در سیاست-های آموزش و اشتغال با چالش‌های اقتصادی، اجتماعی، و بازار کار، تطابق ندارد به طوری که کارجویان محروم با توجه به مفاهیم مسیر حرفه ای و تناسب بین فرد و بازار کار با این چالش‌ها مواجه هستند. پاسخ‌های سیاسی نیازمند احتساب تجارب متنوع از پایین به بالا و شرایط گروه‌های مختلف جوانان است.

لارولت و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان "از زندان تا کار؟ الگوهای جرایم شغلی برای زنان در بازار کار ناپایدار"، با در نظر گرفتن انواع مختلف شغل و گنجاندن جرم به عنوان نوعی درآمد زایی به ارائه تصویری از تلاقی جرم و شغل پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که در مسیرهای استخدام با توجه به نوع شغلی نوعی ناهمگونی دیده می‌شود.

روش تحقیق

این پژوهش الگوی مفهومی جدیدی را برای اولین بار در ایران با استفاده از داده‌ها و اطلاعات واقعی زندان کارآفرین ارائه می‌دهد. لذا از منظر هدف می‌تواند در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار گیرد. از طرفی باتوجه به اینکه هدف این پژوهش، ارائه مدل زندان کارآفرین بوده و به دنبال تدوین موارد قابل‌تعمیم یک نظریه است، پژوهشی بنیادی است. همچنین پژوهش از نظر شیوه‌گردآوری و تحلیل اطلاعات از نوع توصیفی است زیرا به مطالعه آنچه هست می‌پردازد. این مطالعه همچنین از نوع پژوهش‌های کیفی است. چراکه از طریق یک فرایند بررسی، فهم و درک، به دنبال کشف یک مسئله اجتماعی و یا انسانی است. از آنجایی که هدف این پژوهش، ارائه مدلی چندوجهی، جامع و فرایندی برای فهم زندان کارآفرین در استان سیستان و بلوچستان است، این کار با انجام پژوهش کیفی از نوع نظریه داده‌بنیاد که شیوه‌آن اکتشافی است، انجام می‌شود. در پژوهش حاضر نیز نمونه‌گیری به صورت هدفدار و انتخابی و با استفاده از دوروش گلوله برفی و انتخابی از میان خبرگان حوزه که شامل مدیران استانی، اساتید دانشگاه، مدیر، روسا و کارشناسان اشتغال زندان‌های استان که در زمینه مباحثی از قبیل توسعه شغل، خلاقیت و کارآفرینی دارای کار پژوهشی مرتبط یا تجربه کاری بوده و یا فعالیت اجرایی داشته‌اند و نیز کارشناسان سازمان‌های مرتبط با توسعه اشتغال و کارآفرینی و با در نظر گرفتن سه معیار «برخورداری از دانش علمی و تخصصی در حوزه اشتغالزایی، کارآفرینی و ایده‌پروری»، «برخورداری از سابقه اجرایی» (رسمی و یا غیر رسمی) در حوزه اشتغال» و «دارای سوابق پژوهشی در زمینه موضوع پژوهش»، انجام پذیرفت. نکته مهم در تعیین نمونه جهت مصاحبه‌ها این بود که سعی شد افرادی در فرایند مصاحبه‌ها مشارکت داده شوند که بطور مستقیم در مباحث توسعه اشتغالزایی نوین و کارآفرینی نقش داشته، ضمن اینکه از بافت فرهنگی، آموزشی، اقتصادی و اجتماعی استان نیز، آگاهی عمیق داشته باشند. چرا که اعتقاد بر این بود که مسائلی از قبیل فقر و محرومیت، رفاه اجتماعی، بیکاری و بویژه با زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی و حتی مذهبی هر استان مرتبط بوده و بنابراین، برای اینکه در گام نخست به تحلیل درستی از ابعاد این موضوع رسیده و در مراحل، بعدی بتوان راهکارهای مبتنی بر واقعیت‌های موجود محیطی ارائه کرد، نیاز بود که این افراد شناخت جامعی از زندانیان و زندان داشته باشند. لذا، اکثریت مشارکت‌کنندگان در فرایند جمع‌آوری داده‌های پژوهش کسانی هستند که به طرق مختلف، در مبحث مدیریت، اشتغال، آموزش، مراقبت بعد

از خروج زندانیان فعالیت (رسمی و یا غیر رسمی) دارند.

جدول ۱. ویژگی های صاحب نظران کلیدی اشتغالزایی و کارآفرینی مشارکت کننده در مصاحبه ها

ردیف	مرتبه علمی / مسئولیت سازمانی	زمینه تخصصی	جنسیت	تعداد مراجعه
۱	عضو هیأت علمی	مدیریت کسب و کار	مرد	۱
۲	عضو هیأت علمی	کارآفرینی، توسعه و توانمندسازی	مرد	۱
۳	عضو هیأت علمی	کارآفرینی	مرد	۱
۴	عضو هیأت علمی	علوم اجتماعی و کارآفرینی	زن	۱
۵	کارشناس اشتغال سازمان زندان ها	توسعه اشتغال زندانیان کشور	مرد	۱
۶	مدیر کل زندانهای استان	زندانبانی و توسعه اشتغال زندانیان	مرد	۲
۷	رئیس زندان زاهدان	زندانبانی و توسعه اشتغال زندانیان	مرد	۱
۸	رئیس زندان زابل	زندانبانی و توسعه اشتغال زندانیان	مرد	۱
۹	رئیس زندان ایرانشهر	زندانبانی و توسعه اشتغال زندانیان	مرد	۱
۱۰	رئیس زندان سراوان	زندانبانی و توسعه اشتغال زندانیان	مرد	۱
۱۱	رئیس زندان چابهار	زندانبانی و توسعه اشتغال زندانیان	مرد	۱
۱۲	رئیس اداره خدمات اجتماعی و بعداز خروج زندان ها	توسعه اشتغال زندانیان ، معرفی به بانک جهت دریافت تسهیلات	مرد	۱
۱۳	کارشناس اداره فنی و حرفه ای	آموزش های فنی جهت توسعه اشتغال	مرد	۱
۱۴	مسئول اشتغال اداره کل زندانهای استان	توسعه اشتغال زندانیان	مرد	۱
۱۵	کارشناس اشتغال اداره کل زندانهای استان	توسعه اشتغال زندانیان	زن	۱
۱۶	رئیس مدرسه کسب و کار دانشگاه سیستان	توسعه اشتغال و ایجاد کسب و کار	مرد	۱
۱۷	معاون پارک علم و فناوری	ایده پروری ، کارآفرینی، استارت آپ	مرد	۱
۱۸	رئیس بنیاد تعاون زندان های استان	اقتصادی ، توسعه اشتغال زندانیان	مرد	۱
۱۹	زندانی کارآفرین	توسعه کسب و کار و اشتغالزایی ده ها نفر	مرد	۱
۲۰	رئیس انجمن حمایت از زندانیان	حمایت از زندانیان و توسعه کسب و کار	مرد	۱

تعداد ۲۰ مصاحبه نیمه ساختاریافته با تأکید حداقلی بر سؤال های از پیش تعیین شده (۱۸ نفر به صورت حضوری و ۲ نفر با تلفن) صورت گرفته است. برای کفایت نمونه گیری از نمونه گیری نظری استفاده شده است. زمانی که محقق احساس کند مطلب جدید و تکمیل کننده ای به نظریه افزوده نمی شود، فرایند نمونه گیری و انجام مصاحبه ها متوقف خواهد شد. در این پژوهش با انجام ۲۰ مصاحبه عمیق، کفایت نظری حاصل شد.

روال انجام کار کدگذاری و طبقه بندی مطابق با دستورالعمل انجام تحقیقات تئوری داده بنیاد (استراوس و کوربین، ۱۹۹۴) بوده است. به طوری که با استفاده از فن مقایسه و تحلیل مستمر بعد از انجام هر مصاحبه، تحلیل و کدگذاری باز داده های به دست آمده آن محور کامل انجام شده و مقوله های فرعی و اصلی تا جایی که امکان پذیر بود استخراج گشته است. همچنین در طول فرایند تحلیل، هر جا که نیاز بوده پژوهشگر اقدام به نگارش یادداشت های مربوط به هر مقوله یا کد نموده است. ضمن اینکه پس از انجام هر مصاحبه و انجام کدگذاری باز، الگوی

شکل گرفته، در اختیار مصاحبه شونده قبلی قرار داده شده و راجع به میزان تناسب ایده ی اولیه با نظریات و صحبت های وی، ارزیابی و همفکری مجدد صورت می گرفت.

مراحل کدگذاری در گراند تئوری شامل: ۱) گام اول: کدگذاری باز؛ ۲) گام دوم: کدگذاری محوری؛ ۳) گام سوم: کدگذاری انتخابی می باشد. در پژوهش حاضر، برای ارتقای اعتبار یافته ها، در مرحله شناسه گذاری باز به روش مقایسه ای پیوسته به تطابق همگونی میان اطلاعات و مقوله ها پرداخته شده و در مرحله شناسه گذاری محوری، بازبینی داده ها نسبت به مقوله ها انجام شد.

همچنین برای ارزیابی پایایی پژوهش از شاخص ثبات یا پایایی بازآزمون استفاده شد که به میزان سازگاری طبقه بندی داده ها در طول زمان اشاره دارد. این شاخص را زمانی می توان استفاده کرد که کدگذار، یک متن را در دو زمان متفاوت کدگذاری کرده باشد. در این پژوهش، برای محاسبه پایایی بازآزمون، سه مصاحبه انتخاب و هرکدام از آنها دو بار در فاصله زمانی ده روزه توسط پژوهشگر شناسه گذاری شد. نتایج این فرایند در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲- محاسبه پایایی بازآزمون پژوهش

ردیف	عنوان	تعداد کل شناسه	تعداد توافقات	تعداد عدم توافق ها	پایایی بازآزمون
۱	مصاحبه دوم	۱۶	۱۰	۶	۰/۷۸
۲	مصاحبه ششم	۲۳	۱۲	۵	۰/۷۴
۳	مصاحبه دوازدهم	۲۷	۱۶	۷	۰/۷۶
	کل	۶۶	۳۸	۱۸	۰/۷۶

یافته های جدول ۲ حاکی از آن است که در دو فاصله زمانی ده روزه، تعداد کل کدها، برابر با ۶۶، توافقات انجام شده در هر سه مصاحبه برابر با ۳۸ و تعداد کل عدم توافقات برابر با ۱۸ مورد است. همچنین پایایی بازآزمون حاصل از این روند، برابر با ۰/۷۶ است. بنابراین، از آنجاییکه این میزان از ۶۰ درصد بیشتر است، می توان ادعا کرد پایایی کدگذاری های این تحقیق، مورد تأیید است.

تحلیل داده های پژوهش

داده های پژوهش حاضر مبتنی بر ساختار نظام مند نظریه داده بنیاد و از طریق فرایند شناسه گذاری، مورد تحلیل و واکاوی قرار گرفت. به گونه ای که برای تدوین طبق اطلاعات شناسه گذاری باز، به منظور مرتبط ساختن این طبقه ها از شناسه گذاری محوری و برای ایجاد خط سیر داستانی و روایتی برای پیوند طبقه ها با یکدیگر، از شناسه گذاری انتخابی استفاده

شده است. به ویژه در مرحله انتخابی، محقق سعی کرده است از طریق ایجاد یک چارچوب روایتی و با به کارگیری فن «یادداشت نگاری» داده ها را به منظور رسیدن به یک تئوری قابل اتکا مورد تحلیل عمیق قرار دهد.

مرحله اول: کدگذاری باز

در این پژوهش، مصاحبه های انجام شده پس از پیاده سازی، با استفاده از روش تحلیل محتوا بصورت سطر به سطر بررسی، مفهوم پردازی و مقوله بندی شد. سپس بر اساس مشابهت، ارتباط مفهومی و ویژگی های مشترک بین شناسه های باز، مفاهیم و مقوله ها (طبقه ای از مفاهیم) مشخص شد. پس از انجام مصاحبه هجدهم، تکرار در داده ها مشاهده شد و بررسی ها حاکی از عدم شناسایی مفهوم جدیدی بود، با وجود این، به منظور دقت و اطمینان بیشتر، در نهایت با ۲۰ نفر مصاحبه انجام شد.

در این مرحله، ابتدا ۳۱۰ مفهوم شناسایی شد. در فرایند بررسی دقیقتر، مواردی که مشابهت زیادی به یکدیگر داشته و یا تکراری بودند حذف شده و در نهایت، ۲۸۸ مفهوم منحصر بفرد ساخته شد. و این مقوله ها در اختیار چند تن از اساتید دانشگاه و نیز خبرگان حوزه کارآفرینی قرار گرفت تا رأی و نظر خود را در مورد مقوله ها و زیرمقوله ها بیان دارند و پس از جمع آوری نظرات آنها ۳۳ مقوله ساخته شد.

مرحله دوم: کدگذاری محوری

پس از انجام کدگذاری باز و به دست آمدن مقوله های اصلی تحقیق، کدگذاری محوری انجام شد. در این پژوهش، «توسعه ایده های نوین اشتغالزایی زندانیان و کاهش نرخ بازگشت به جرم» ، مقوله محوری نام گرفت به گونه ای که نماینده کلیه های مقوله های شناسایی شده در این پژوهش است.

به طور کلی، اکثر مصاحبه شوندهگان، اذعان داشتند که تمام فعالیت ها و برنامه های زندان کارآفرین، به توسعه ایده های نوین اشتغالزایی زندانیان و کاهش نرخ بازگشت به جرم ختم می شود. در این زمینه، به طور نمونه یکی از مصاحبه شوندهگان (مصاحبه شماره ۱) اظهار داشت: "حوزه اشتغال در زندان ها وجود دارد اما برنامه ریزی بلند مدت انجام نپذیرفته است، دسترسی ابزار اولیه گاه ها سخت و امکانات کارگاهی ضعیف می باشد و بازگشت مجدد زندانیان به زندان را شاهدیم. همچنین با تغییر روسای زندان ها و مسئولین اشتغال سیاست ها تغییر می کند زیرا دیدگاه های متفاوتی وجود دارد. اگر برنامه استراتژیکی ارائه گردد توسعه اشتغالزایی بر

اساس برنامه ریزی بلند مدت و هدفمند دنبال می شود و به افراد وابسته نیست و منجر به کاهش نرخ بازگشت به جرم می شود . "

بر اساس تحلیل داده های کیفی، مرحله شناسه گذاری محوری تکمیل شد که طبق آن، خط ارتباطی میان مقوله های پژوهش شامل شرایط علی، مقوله محوری، شرایط زمینه ای و مداخله گر، راهبردها و پیامدها مشخص شد.

مرحله سوم: کدگذاری انتخابی و خلق نظریه

در این مرحله از کدگذاری، نظریه پرداز داده بنیاد، یک نظریه از روابط فیما بین مقوله های موجود در مدل کدگذاری محوری به نگارش درمی آورد. در یک سطح اصلی، این نظریه شرحی انتزاعی برای فرایندی که در پژوهش مطالعه می شود، ارائه می دهد.

بنابراین، در این قسمت با تمرکز بر مقوله محوری، سعی می شود ارتباط مقوله ها با یکدیگر مبتنی بر رویکرد روایتی و بر اساس گزاره های کلامی که خبرگان و مشارکت کنندگان در پژوهش ارائه کرده اند، تحلیل و تبیین بیشتری شود. لذا در ادامه و مبتنی بر فرایند کدگذاری انتخابی، سعی می شود با روایت دیدگاه های صاحب نظران و مشارکت کنندگان در پژوهش، زمینه ای برای بسترسازی به منظور تدوین الگوی مطلوب بر اساس روش داده بنیاد فراهم شود.

مصاحبه شونده شماره ۳ نیز بیان داشت: " باید انگیزه زندانیان درخصوص شرکت در کلاس های تخصصی شغلی و توسعه کارآفرینی افزایش یابد. به عنوان مثال اگر فردی ۱۰۰۰ ساعت آموزشی تخصصی شغلی دیده باشد شامل تخفیف حبس گردد، مبلغ وام اعطایی پس از آزادی اش بیشتر باشد یا به کارآفرینان تخصصی حوزه خود معرفی گردد. یا اگر زندانی بتواند شرایط اشتغال ۱۰ زندانی دیگر را فراهم آورد تخفیف مجازات بگیرد. "

ایجاد و تجهیز فضای کارگاه ها، کلاس های آموزشی و کتابخانه های زندان، راهبردی دیگری است که به اعتقاد مشارکت کنندگان، نقش بسیار مهمی می تواند در بهبود شاخص های آموزشی ایفاء کند و ارتقای دانش و آگاهی زندانیان را افزایش دهد. دسترسی به محصولات فرهنگی از جمله کتاب، نشریات، فیلم، مطبوعات، اینترنت و سایر مواد فرهنگی، در درازمدت منجر به تثبیت زیرساختهای فکری توسعه می شود و سطح آگاهی آنان را از مسایل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بالا می برد. لذا، چنانچه در کنار برگزاری دوره های آموزشی، تجهیز کتابخانه های زندان و ارائه مطبوعات کارآفرینی نیز مدنظر باشد، در درازمدت، منجر به ارتقای معدل آگاهی و توسعه فکری در زندانیان خواهد شد.

یکی دیگر از راهبردهایی که مطرح شده است در زمینه فعالیت های فرهنگی و اجتماعی است. به طور مثال، در یکی از مصاحبه ها (مصاحبه شماره ۴) عنوان شد: خیلی از انجمن های حمایتی و گروه های خیرین تمایل دارند در خصوص کمک به زندانیان و خانواده های آنان اقداماتی انجام دهند که چه بسا با برنامه ریزی در این خصوص و ارائه آموزش های لازم به کارشناسان حوزه اشتغال و زندانیان بتوان از حضور این عزیزان جهت توسعه کارآفرینی و اشتغالزایی زندانیان بهره برد. "

هر جایی که سازمان زندان ها رغبت بیشتری برای مشارکت مردم در طرحها و برنامه ها از خود نشان داده است، رد پای سازمان های مردم نهاد و غیر دولتی بیشتر به چشم می آید. البته برای تقویت روند مشارکت، باید چارچوب سازی کرد. در این زمینه، موضوعی که در مصاحبه ها به آن اشاره شده است ایجاد دفاتر تسهیلگری در خود زندان هاست. لذا میتوان با تأسیس و راه اندازی دفاتر تسهیل گری، برنامه های مشارکت خیرین و انجمن های حمایتی و ... را در خصوص توسعه اشتغالزایی و کارآفرینی زندانیان سازماندهی کرد.

در این میان باید توجه داشت که راهبردهای توسعه ای کارآفرینی از زندان های استانی به زندانهای استان دیگر، ملزومات متفاوتی نیاز دارد. به بیان ساده تر، راهبردی ممکن است در یک زندان مؤثر باشد اما در زندان دیگر از کارایی لازم برخوردار نباشد. بویژه موضوع اشتغالزایی با توجه به اینکه با متغیرهای اجتماعی، فرهنگی و محیطی ارتباط تنگاتنگی دارد، از این قاعده مستثنا نیست. برنامه توسعه اشتغالزایی زندانانیان ممکن است در محیطی به شدت مورد استقبال قرار گیرد اما در محیطی دیگر با موانع متعددی روبه رو شود. در این پژوهش، عوامل مداخله گری که راهبردهای زندان کارآفرین را تحت تأثیر قرار می دهند نیز مورد بررسی قرار گرفته است. این عوامل، پدیده هایی هستند که از زندانی به زندان دیگر متفاوت بوده و بر حسب نوع پدیده، ممکن است اثرات منفی یا مثبتی بر راهبردها داشته باشند. داده های جمع آوری شده در زمینه عوامل مداخله گر عمدتاً نشان از وجود عواملی با اثرات منفی در فرایند اجرای راهبردهای توسعه اشتغالزایی و کارآفرینی در زندان های استان است. در زمینه عوامل فرهنگی و اجتماعی که در فرایند توسعه کارآفرینی اخلال ایجاد می کنند، یکی از مشارکت کنندگان (مصاحبه شماره ۱۶) نهادگریزی را به عنوان مسأله ای مهم، اینگونه مطرح می کند: "توسعه کارآفرینی زمان امکان پذیراست که نهادها و سرمایه گذاران از این حوزه حمایت نمایند. این موضوع در استان سیستان و بلوچستان کم رنگ است و کارآفرینان بزرگ

با بهانه امنیت پایین استان با داشتن این همه پتانسیل سرمایه گذاری نمی نمایند . اما اگر به نوعی با فرهنگ سازی ، این نگرش تغییر یابد و توجه کارآفرینان به این استان جلب گردد، برنامه ریزی ، نیازسنجی ، آسیب شناسی و راهبردهای خاص در این حیطه ارائه می گردد. کارآفرینی در استان برنامه محور می شود و رشد اقتصادی حاصل می گردد."

از دیگر عوامل مداخله گری که روند توسعه اشتغالزایی زندانیان را در استان تحت تأثیر منفی قرار داده است، وضعیت نامطلوب شاخص های آموزشی و طبقه بندی در زندان هاست . علاوه بر وضعیت نامطلوب طبقه بندی زندانیان ، نکته ای که در مصاحبه ها با مضامین مختلف مورد اشاره قرار گرفته است بی هدفی و سردرگمی استعدادهای زندانیان در فرایند کسب و کار است. مصاحبه کننده ای (مصاحبه شماره ۱۸) این مسأله را بدین صورت مطرح کرده است: " زندانیان در برخی زندان ها فاقد طبقه بندی بوده و افراد با جرائم متفاوت در برخی موارد در یک مکان نگهداری می شوند که در برخی موارد آموزش های منفی نیز بدنبال دارد. متأسفانه بدلیل برگزاری دوره های تعریف شده ای از سوی اداره فنی و حرفه ای ، استعدادهای زندانیان در نظر گرفته نمی شود و آموزش در خصوص دوره های موجود برگزار می گردد . اگر زندانیان در بدو ورود بر اساس میزان حبس و جرم گروهبندی، استعدادیابی و تحت آموزش های نوین قرار گیرند گامی ارزنده در توسعه آموزش های کارآفرینی برداشته خواهد شد. "

نکته دیگری که از طرف مشارکت کنندگان به عنوان یک عامل مداخله گر در فرایند توسعه اشتغالزایی مورد اشاره قرار گرفت عدم اتکای مسئولان این حوزه بر رویکردهای علمی و تأکید فزاینده بر نظرات و تجربیات شخصی است. با عنایت به اهمیت توسعه اشتغالزایی و نیز پیچیدگی فرایندهای آن که متأثر از شرایط خاص زندان است، ضرورت دارد متولیان این حوزه، مطالعات منسجمی در رابطه با آخرین یافته های علمی در این زمینه داشته و از طریق ارتباط مداوم با سایر زندان های کشور، فرایندهای اجرایی را بر رویه های علمی، ریل گذاری کنند. مصاحبه شونده ای (مصاحبه شماره ۸) در این زمینه، چنین بیان کرد: " برخی از زندان های کشور در خصوص کارآفرینی زندانیان گام های ارزنده ای برداشته اند اگر قرار است پیشرفتی حاصل شود باید اطلاعات علمی جدیدی جمع آوری گردد . برخی مدیران به تجربه کاری خود اکتفاء نموده و براساس آن سیاست گذاری می نمایند که خسارت های زیادی به سیستم وارد می نمایند . برای پیشرفت باید علم روز را با تجربه همراه نمود و بکار گرفت . اگر زندانی توانسته موفقیت بزرگی در حیطه اشتغال زندانیان بدست آورد سایر زندان های کشور نیز با آموزش

شیوه جدید و بومی سازی استانی خواهند توانست . اگر با شیوه موجود ادامه دهیم شاهد بازگشت مجدد زندانیان به زندان خواهیم بود و وضعیت اقتصادی جامعه نیز بدتر خواهد شد .

در پایان این بحث، به بررسی پیامدهایی که توانمند سازی، توسعه اشتغالزایی زندانیان و زندان کارآفرین می تواند در استان داشته باشد پرداخته میشود. اساساً توانمندسازی و اشتغالزایی منجر به بهبود شاخص های توسعه در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، آموزشی، اقتصادی و ... می شود. برای تحلیل دقیق تر این پیامدها، روایتگری دیدگاه های خبرگان در این زمینه مورد بررسی قرار می گیرد.

در بُعد اقتصادی، حاصل توانمندسازی و توسعه اشتغالزایی در درجه ی اول، ارتقای آگاهی زندانیان از ظرفیت های کارآفرینانه در محیط پیرامونی اش خواهد بود. زندانیان توانمند به راحتی ظرفیت ها را شناسایی و برای بهره برداری از آنها اقدام خواهند نمود. حاصل آموزش و توانمندسازی، ایجاد کسب و کار خواهد بود. اقتصادی که موتور محرکه آن، زندانیان می باشند. ظرفیت اشتغال افزایش خواهد یافت و تنوع شغلی در بین زندانیان محقق می شود. برای تبیین بیشتر این موضوع، ذکر نمونه ای موردی از یکی از زندانیان موفق و مورد توجه در ذیل مطرح می گردد.

یکی از زندانیان شهرستان زاهدان با پذیرش ریسک اقتصادی، مبادرت به تأسیس شرکتی خدماتی در شهرستان زاهدان می کند. با جدیت و پشتکار و البته، فراگیری مهارت های کارآفرینی و تبلیغات، کسب و کار خود را توسعه داده و تعدادی از زندانیان دیگر را مشغول به کار می نماید (اشتغالزایی). این اقدام، منجر به ارتقای اعتماد به نفس در سایر زندانیان شده است. (توانمندی روانشناختی). همچنین یک زندانی روستایی در چابهار، پس از آزادی مبادرت به تأسیس اقامتگاه بومگردی نموده و همین امر زندانیان دیگری را به تشویق تولید و عرضه ی صنایع دستی استان به افراد گردشگر نموده است. (ایجاد تنوع شغلی). نتیجه این اقدامات، از بین رفتن تمایل به مشاغل کاذب و خلاف می باشد و از بازگشت مجدد زندانیان به زندان جلوگیری بعمل می آید. اما نکته اساسی این است، چنانچه زندانیان، خود را باور کنند و بدانند که نگرش جامعه به آنان به عنوان فردی اصلاح شده تغییر کند. به عنوان شهروندی که دارای وظایف اجتماعی است با ماندن در چرخه کارآفرینی در توسعه اقتصاد کشور نقش آفرین خواهد شد. در فرایند جمع آوری داده ها، مصاحبه شونده ای (مصاحبه شماره ۲۰) اظهار

نمود: "یکی از زندانیان خارجی شرکت زنجیره ای وال مارت را تاسیس کرد که در جهان معروف است و افراد زیادی در آن مشغول بکار می باشند. معرفی کارآفرینان موفق و بیان تجربیات آنان و سخنرانی های آنان برای زندانیان خود عامل تقویت انگیزه قوی می باشد که باید به آن توجه گردد."

پیامد دیگری که زندان کارآفرین آن را خلق می کند، در بُعد مشارکت و شبکه سازی است. وقتی اعضای یک جامعه به درک و آگاهی مشترک از یک مسأله برسند، برای حل آن، راحت تر به یک توافق و اجماع دست خواهند یافت. در واقع، انگیزه ی آنها برای شناسایی و حل مشکلات و مسائل ارتقاء خواهد یافت. پیامد این موضوع، مشارکت مستقیم ذینفعان (زندانیان و خانواده های آنان) در برنامه های زندان کارآفرین خواهد شد. به جای جزیره های شدن دیدگاه ها و رویکردها در بین زندانیان، وحدت و همگرایی در بین زندانیان تقویت خواهد شد. شبکه ها و گروه های اجتماعی شکل خواهد گرفت که در نتیجه آن، تعامل و مسئولیت پذیری اجتماعی در بین زندانیان تقویت خواهد شد. یکی از مشارکت کنندگان در پژوهش (مصاحبه شماره ۱۲) در این زمینه چنین اظهار نظر می کند: "زندانیان بر اساس تشکیل تیم های شغلی و حرفه آموزی در زندان کارآفرین می توانند پس از آزادی نیز با یکدیگر مشارکت نموده و کسب و کارهای بزرگ تری را راه اندازی نمایند که باز از زندانیان اصلاح شده به عنوان نیروی کار استفاده نمایند و زمینه مشارکت و سرمایه گذاری را نیز گسترده تر نمایند."

کاهش نرخ بازگشت به جرم، یکی از پیامدهای مثبت زندان کارآفرین است. (مصاحبه شونده شماره ۱۷) در این خصوص بیان داشت: "متأسفانه بزهکاری در جامعه روبه گسترش است و فقر و بیکاری در استان بیداد می کند و زندانیانی که تخصص شغلی ندارند بعد از آزادی با فشارهای اقتصادی مجدداً مرتکب جرم می شوند و به زندان باز می گردند. برای قطع این چرخه باید آموزش های تخصصی شغلی در زندان ها ارائه و شرایط اشتغال زایی فراهم گردد تا شاهد کاهش نرخ بازگشت به زندان باشیم"

همچنین با کارآفرینی زندانیان می توان آسیب های اجتماعی را کاهش داد (مصاحبه شونده شماره ۱۶) در این مورد اظهار کرد: "با ورود فرد خاطی به زندان، آسیب هم در زندان و هم در بیرون زندان فرد زندانی و خانواده او را تهدید می کند. خانواده زندانی در بیرون زندان جهت هزینه های خانواده، ملاقات و دچار مشکل می گردد که خود یک آسیب اجتماعی بزرگ را بدنبال دارد که زندان کارآفرین می تواند این آسیب ها را نیز کاهش دهد."

آموزش و توانمندسازی زندانیان، در بُعد مؤلفه های فرهنگی و آموزشی نیز اثرات و پیامدهای مثبت زیادی خواهد داشت. اگر چه بهبود مؤلفه های فرهنگی و آموزشی برای توانمند کردن زندانیان یک پیشنیاز اساسی و مهم است اما در یک حالت چرخه ای، وقتی زندانیان به توانمندی برسند، تمایل آنها برای ارتقای سطح دانش و آگاهی ارتقاء خواهد یافت. تلاش خواهند کرد از دانش های نوین علمی آگاهی یابند. این امر، همچنین به ارتقای تمایل آنها برای مشارکت در برنامه های آموزشی کمک خواهد کرد. همچنین توسعه اشتغالزایی زندانیان، برخی پیامدهای سازمانی و نهادی را نیز به دنبال خواهد داشت. وقتی زندانیان در زمینه های آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و ... به نقطه مطلوبی از توانمندی برسند روحیه مطالبه گری در آنها تقویت می شود. نظارت این قبیل افراد بر برنامه های توسعه درآمدی پیرامونشان بیشتر خواهد شد. در سطح وسیع تر، تحقق این امر، تعهد به پاسخگویی را در نهادهای دولتی افزایش خواهد داد.

بهبود شاخص های رفاه و سلامت روان، از دیگر پیامدهای اشتغالزایی زندانیان است. هر چقدر زندانیان به سطح بالاتری از توانمندی نزدیک شوند، بهزیستی اجتماعی در آن محیط بیشتر خواهد شد. با ارتقای درآمد، کیفیت زندگی و همچنین الگوی رفتاری افراد بهبود حاصل خواهد کرد. وضعیت روانی و نشاط اجتماعی افزایش می یابد که در نتیجه آن، بسیاری از آسیب های اجتماعی از قبیل اعتیاد، سرقت و ... کاهش خواهد یافت. یکی از مشارکت کنندگان در پژوهش (مصاحبه شماره ۱۴) بیان داشت: "بهبود رفاه و سلامت روان زندانیان باعث کاهش آسیب های زیادی در زندان و همچنین محیط بیرون زندان خواهد داشت. زیرا زندانیان بدلیل مشکلات عدیده ای بزهکار گردیده اند و اگر آن مسائل حل نگردد، مجدداً پس از زندان نیز خود را بزرگتر نمایش داده و نرخ بازگشت به زندان و سایر آسیب های اجتماعی را افزایش خواهد داد. در بخش انتهایی پژوهش، الگوی زندان کارآفرین در استان سیستان و بلوچستان ارائه می شود. این الگو حاصل بکارگیری رویکرد پژوهشی نظریه داده بنیاد در پژوهش حاضر بوده و با توجه به اینکه از تجمیع، سازماندهی و همسو نمودن دیدگاه های خبرگان و صاحب نظران این عرصه منتج شده است، می تواند به عنوان مدلی قابل اتکاء در جهت توسعه اشتغالزایی نوین، کارآفرینی زندانیان و کاهش نرخ بازگشت به جرم در استان سیستان و بلوچستان مورد توجه قرار گیرد. در شکل ۱ الگوی زندان کارآفرین با هدف توسعه ایده های نوین اشتغالزایی و کاهش نرخ بازگشت به جرم ارائه شده است.

شکل ۱: الگوی زندان کارآفرین با هدف توسعه ایده های نوین اشتغالزایی و کاهش نرخ بازگشت به جرم

نتیجه گیری و پیشنهادها

از آنجاییکه زندان ها به دلیل شرایط خاصی که دارند، از محورهای اصلی توسعه اشتغالزایی زندانیان ، اصلاح مجرمین و کاهش نرخ بازگشت به جرم در جوامع مختلف قلمداد می شوند، توجه به این مقوله گام اول موفقیت برنامه های توسعه کارآفرینی زندانیان است. لذا پژوهش حاضر با طرح این سؤال محوری که « الگوی زندان کارآفرین با هدف توسعه ایده های نوین اشتغالزایی و کاهش نرخ بازگشت به جرم چگونه است » آغاز شد.

مبتنی بر یافته های پژوهش، «توسعه ایده های نوین اشتغالزایی زندانیان و کاهش نرخ بازگشت به جرم»، مقوله محوری نام گرفت به گونه ای که نماینده کلیه های مقوله های شناسایی شده در این پژوهش است. بر اساس الگوی نهایی و در راستای پاسخگویی به این سؤال پژوهش که: شرایط علی در زندان کارآفرین در استان سیستان و بلوچستان چه می باشند؟

می توان بر اساس یافته ها بدین صورت تحلیل و تفسیر کرد که: توانمندسازی زندانیان در راستای توسعه اشتغالزایی و بازگشت سعادت‌مندان به جامعه، یک اصل اساسی می باشد. استان سیستان و بلوچستان به عنوان دومین استان پهناور کشور، ویژگی ها و مشخصه هایی دارد که به عنوان عوامل علی، اهمیت اشتغالزایی و کارآفرینی زندانیان را مضاعف می کنند. موضوع دیگری که در داده های پژوهش به تکرار مورد مشاهده قرار گرفت، تأکید بر شرایط عالی استان در حوزه اشتغالزایی است که متأسفانه مورد غفلت واقع شده است. دارا بودن بیشترین جمعیت جوان کشور در مقایسه با میانگین کشوری، از دیگر عواملی است که ضرورت توجه به اشتغالزایی در استان را دوچندان می کند.

سؤالی که در ادامه مطرح می شود عبارت از این است که: راهبردهای فرایند زندان کارآفرین چیست؟ راهبردهای بسیاری توسط صاحب نظران ارائه شده است که اهمیت و زمینه اجرایی کردن هرکدام با یکدیگر متفاوت است. بر همین اساس، در ادامه، مهمترین و اولویت دارترین این راهبردها با شرح جزئیات معرفی می شود:

طراحی و اجرای برنامه های آموزشی و روانشناختی: راهبردی است که منجر به آگاهی بخشی در بین زندانیان خواهد شد. از این طریق باید زمینه ارتقای آگاهی زندانیان از نیازها و پتانسیل های استان فراهم شود. مهمترین مؤلفه های این راهبرد عبارتند از: ایجاد، توسعه و ارتقاء کیفیت فضاهای آموزشی زندان، آموزش و آگاهی بخشی در بین زندانیان، تجهیز کتابخانه های زندان، برگزاری استارت آپ های کارآفرینی با محوریت ایده پردازی در زندان ها، برگزاری جشنواره های کارآفرینی سالیانه در بین زندان ها، ارتقاء سواد رسانه ای و بهبود کیفیت زندگی. توسعه ظرفیت های کارآفرینی و ایجاد اشتغال زندانیان: یکی دیگر از راهبردهایی است که فرایند توانمندسازی زندانیان را تسهیل می کند. البته باید در نظر داشت که برای بهره برداری مناسب از قابلیت های کارآفرینی و اشتغال، در گام اول باید زمینه های توانمندسازی زندانیان فراهم شود. زمانی که سطح توانمندی زندانیان به درجه ای قابل قبول برسد، امکان شکوفایی و بهره برداری مطلوب از ظرفیت ها هموارتر خواهد شد. لذا به عنوان مقدمه این فرایند، باید

برنامه های کوتاه مدت و بلندمدتِ توانمندسازی طراحی و اجرا شود. وقتی زندانیان به درجه مطلوبی از توانمندی رسیدند، برای بالفعل کردن ظرفیت ها، خود دست به کار خواهند شد و این چرخه در دور مثبت خود، از قبیل بهره برداری و توسعه ظرفیت های اشتغال و کارآفرینی، به توانمندی بیشتر زندانیان منجر می گردد. برخی از مؤلفه های این راهبرد عبارتند از: تدوین شناسنامه اشتغال زندانیان، ایجاد کارگاه ها و مراکز تخصصی کارآفرینی در زندان ها، مستندسازی تجارب زندانیان کارآفرین، تسهیلات بدون بهره، ایجاد بازارچه های ثابت و سیار، ارتقای یادگیری و توسعه مهارت های کارآفرینی.

بهبود تعامل نهادها و سازمانهای مرتبط با زندان: در فرایند توانمندسازی زندانیان و توسعه اشتغال آنان، شیوه تعامل سازمان ها و کارگزاران دولتی با جامعه هدف بسیار مهم است. از آنجایی که در توانمندسازی، انجام امور بر پایه قابلیت های فکری و فیزیکی زندانیان مورد تأکید است، چنانچه این مهم توسط بخش های دولتی نادیده گرفته شود، فرایند توانمندسازی و توسعه اشتغال موفق نخواهد بود. در همین زمینه، مشارکت کنندگان در پژوهش حاضر، ضمن اشاره به کاستی ها و آسیب های این حوزه تعاملی، راهبردهایی ارائه نموده اند که عبارتند از: تقویت نقش دانشگاه ها در کارآفرینی زندانیان، تقویت نقش اداره فنی و حرفه ای در آموزش ها، تهیه سند چشم انداز کاربردی برای توسعه اشتغالزایی زندانیان، آسیب شناسی قوانین، مشارکت کارآفرینان و بخش های خصوصی در توسعه اشتغال زندانیان، ایجاد شبکه دانش نهادهای حمایتی، خصوصی و دولتی در حوزه کارآفرینی زندانیان.

راهبردهای فرهنگی و اجتماعی: توسعه اشتغال با توانمندسازی زندانیان امکان پذیر است و توانمندسازی پدیده ای است که به شدت از متغیرهای فرهنگی و اجتماعی متأثر است. در همین زمینه، برخی از راهبردهای این حوزه عبارتند از: بالا بردن روحیه مشارکت پذیری در زندانیان، توانمندسازی زنان زندانی، بازتولید مفاهیم اساسی کارآفرینی زندانیان، تأکید بر کارآفرینی بومی متناسب با امکانات استانی، فرهنگ تعامل، فرهنگ سازی کارآفرینی زندانیان در جامعه (تغییر نگرش نسبت به زندانیان و پذیرش آنان در جامعه).

تشکیل شبکه کارآفرینی زندانیان استان با مدیریت کارآفرینانه: موضوع دیگری که در فرایند توسعه اشتغالزایی زندانیان نقش مهمی دارد، این است که قابلیت های مدیریتی و برنامه ریزی

در زندان هانتقویت و بهبود یابد. برنامه ریزی های کارآفرینانه، ایجاد دفاتر تسهیل گری در زندان ها، تشکیل کمیته راهبری کارآفرینی، آموزش تکنیک های مسأله یابی و حل مسأله، آموزش تشکیل و مدیریت تیم های اشتغال، تشکیل کارگروه های تخصصی کارآفرینی، راه اندازی کلینیک کسب و کار و مشاوره شغلی در زندان ها، مدیریت کارآفرینانه .

پیشنهادات تحقیق

- در بدو ورود زندانی به زندان، علاوه بر تکمیل پرونده شخصیتی زندان، تست استعدادیابی در خصوص اشتغال انجام گردد، علاقه، مهارت ها، تجربیات و آموزش های دیده شده ثبت گردد و بر اساس نتیجه تست، فرد تحت آموزش، ایجاد و تقویت مهارت مورد علاقه قرار گیرد. تا زندانی بر اساس مهارت شغلی فردی بتواند ایده پردازی نموده و نقش کلیدی در توسعه زندان کارآفرین و توسعه کسب و کار فردی ایفا نماید. همچنین از زندانیان متخصص و هنری پس از اصلاح به عنوان مدرس نیز استفاده گردد.

- برنامه ریزی آموزشی بر اساس میزان حبس، علاقه، شغل انتخابی انجام پذیرد.
- آموزش های ویژه در خصوص توسعه مهارت های فردی و کارآفرینی برگزار گردد.
- آموزش فروش و شیوه های جدید فروش آنلاین جزء دوره های آموزشی در حوزه اشتغال قرار گیرد.

- در خصوص فروش محصولات صنایع دستی از طریق اینترنت کالا بدون واسطه، بدست مشتری برسد و صنعتگر متضرر نگردد.

- ترسیم بوم کسب و کار در زندان ها آموزش داده شود.
- کارگاه های تخصصی جهت اشتغال زندانیان برگزار گردد.
- زندانیان از آموزش های آنلاین نیز برخوردار شوند.
- بستر آموزشی فراهم گردد تا زندانیان بتوانند از طریق آنلاین با اشتغال زایی و کارآفرینی های سایر زندان های کشور آشنا شوند و چنانچه تمایل به یادگیری نشان دادند به صورت آنلاین آموزش دریافت نمایند.

- آموزش در خصوص کسب و کارهای خانگی و اینترنتی گسترش یابد تا زندانیان با سرمایه کم هم بتوانند کسب و کار اینترنتی راه اندازی نمایند و هزینه های بالای مکان و انبار را از موانع ایجاد کسب و کار کاهش دهند.

- زندانیان پس از آزادی نیز تحت آموزش های جدید از طریق اداره خدمات اجتماعی و

مرکز مراقبت بعد از خروج قرار گیرند.

- برگزاری استارت آپ هایی جهت استفاده از خلاقیت و تولید ایده های نوین جهت کارآفرینی زندانیان : استارت آپ ها برنامه هایی هستند که معمولاً در آخر هفته در یک مکان برگزار شده و افرادی راجع به ایده های کسب و کار خود برای رسیدن به یک مدل اجرایی با یکدیگر تبادل نظر می کنند. زندانیان به دلیل اوقات فراغت بیشتری که دارند، معمولاً سرشار از ایده هستند. یک ایده نیز زمانی به یک محصول و یا خدمات پر مشتری تبدیل می شود که همه ی جوانب آن بررسی و با چکش کاری های متعدد، اصطلاحاً پخته شود. استارت آپ ها معمولاً فرصتی برای «چکش کاری» ایده ها هستند. قرارگیری این طرح در برنامه های زندان ها، شور و نشاط و آفری در زندانیان ایجاد کرده، شوق به یادگیری مداوم را در آن ها افزایش داده، ذهن خلاق و ایده پرداز آن ها را همواره به روزرسانی نموده، ایده های ذهنی آن ها را تکمیل و امید به کارآفرینی و نوآوری را در آن ها زنده نگه خواهد داشت.

- در رابطه با حمایت از کار آفرینی و زندانیان کارآفرین، باید خلاقیت و نوآوری به عنوان یک شاخص مهم مدنظر قرار گرفته شود و دستورالعملی در این خصوص از سوی مدیران برنامه ریز صادر گردد.

- از کارآفرینان موفق کشوری دعوت بعمل آید تا در خصوص موفقیت هایشان سخنرانی کنند.

- از زندانیان کارآفرین موفق کشوری دعوت بعمل آید تا در خصوص موفقیت های شان سخنرانی کنند.

- شرایط اعطای وام جهت اشتغالزایی تسهیل گردد .

- مبلغ تسهیلات بانکی زندانیان افزایش یابد تا بتوانند در ایجاد یا گسترش کسب و کار و کارآفرینی در جامعه نقش آفرین باشند .

- با توجه به تاثیر زیادی که تغییر نگرش جامعه نسبت به زندانی در توسعه کارآفرینی دارد. صدا و سیما استان و صدا و سیما زندان با ساخت برنامه های آموزشی و مستندهای تخصصی می توانند نگرشی جدید در حمایت از از زندانی و خانواده آنان ایجاد کند .

- از آنجاییکه نوع مدیریت زندان از جمله مواردی است که باعث توسعه کارآفرینی در زندان می شود. مدیران زندان و روسای زندان های در حوزه توسعه کسب و کار و ایجاد زندان های کارآفرین آموزش ببینند.

- کارشناسان و برنامه ریزان در حوزه اشتغال با بازدید از سایر زندانهای موفق در ایران مرتباً اطلاعات خود را بروز رسانی نمایند.
- ارتباط زندان با سایر سازمانهای حامی موجود در جامعه تقویت گردد تا کارآفرینی در زندان توسعه یابد. مدیران سازمان ها، کارخانجات، خیریه ها و... سایر نهادهای حمایتی می توانند با ایجاد برخی کارگاه ها در زندان، اعطای وام کارآفرینی، راه اندازی کارگاه هایی جهت مونتاژ قطعات، توسعه محصولات صنایع دستی استان و گسترش صادرات آن گامی ارزنده در ایجاد زندان کارآفرین بردارند و بنگاه های تولیدی جدیدی برای اشتغال زندانیان در سطح جامعه ایجاد شود و با کمک به زندان های استان موانع توسعه اشتغال و کارآفرینی را به حداقل برسانند.
- از انجمن ها و نهادهای حمایتی جهت سرمایه گذاری در حیطه کارآفرینی زندانیان استفاده گردد.
- در خصوص ایجاد روحیه، انگیزه، تلاش و پشتکار باید برنامه ریزی های مبتنی بر آموزش و سیستم پاداش دهی در زندان ها ایجاد گردد.
- تدوین محتوای دوره های کارآفرینی بر اساس نیاز های واحد های کارآفرینی در هر استان و منطقه انجام گردد.
- راه اندازی کلینیک کسب و کار و مشاوره شغلی در زندان ها: ارائه مشاوره شغلی از مهم ترین عناصر موفقیت افراد در مسیر ایجاد و توسعه کسب و کار بوده و لازم است در راستای ایجاد مشاغل مناسب و پایدار بر اساس علاقه، استعداد و توانایی های مهارتی، رشته تحصیلی و نیازهای بازار کار، زندانیان متقاضی مورد مشورت و راهنمایی قرار گیرند. ایجاد کلینیک های تخصصی شغلی و کارآفرینی در درون ادارات کل زندان ها، منجر به شکل گیری دپارتمان تخصصی با این موضوع خواهد شد. در این کلینیک، با استفاده از مشاوران و متخصصان روان شناختی، بازاریابی، کارآفرینی، اقتصاد، امکان ارائه مشاوره های انفرادی و گروهی فراهم خواهد شد. در این کلینیک می توان از مشاوران درون سازمانی و برون سازمانی بهره برد. مشاوران درون سازمانی، در استخدام سازمان و تمام وقت بوده و مشاوران برون سازمانی، به صورت پاره وقت، در خدمت سازمان خواهند بود. نکته ای که در رابطه با ضرورت کلینیک مذکور با رویکرد تخصصی و حرفه ای قابل ذکر است، اینکه رویکرد کاری در زندان های موفق دنیا از این حیث، رویکردی کارآفرینانه و نه صرفاً ایجاد اشتغال است. در رویکرد اشتغال محور، صرفاً ایجاد

شغل برای زندانی ملاک عمل است، اما در رویکرد کارآفرینانه، هدف اصلی، شناسایی زندانیان دارای مختصات کارآفرینانه و تقویت مهارت‌های مورد نیاز در آن‌ها در جهت ایجاد کسب‌وکارهای نوآورانه، خلاق و مولد است. به گونه‌ای که یک زندانی، زمینه‌ساز ایجاد اشتغال برای گروهی از زندانیان شود. معمولاً در کلینیک‌های کسب‌وکار، رویکرد کارآفرینانه حاکم بوده و از این منظر، ضرورت پایه‌ریزی آن در سازمان زندان‌ها احساس می‌شود.

- راه اندازی شرکت‌های تعاونی ویژه زندانیان: آموزش کارآفرینی در زندان می‌تواند به صورت تعاونی و به صورت شرکتهای تاسیس شده از طرف خود زندانیان شکل گیرد. زیرا مبلغ وام ارائه شده به هر نفر زندانی در شرایط فعلی برای راه اندازی کسب و کار و ایجاد کارآفرینی مناسب نیست. اما شراکت زندانیان در قالب شرکت‌های تعاونی مبلغ سرمایه گذاری آنان را افزایش داده و در ایجاد کارآفرینی کمک بسزایی خواهد داشت.

منابع:

- ۱- احمدی، شکوفه (۱۳۸۲). من یک کودک هستم، بررسی عمده ترین عوامل موثر بر خلاقیت کودک. مشهد: انتشارات موحد.
- ۲- احمد پور داریانی، محمود. (۱۳۹۷). کارآفرینی: (تعاریف، نظریات، الگوها). انتشارات جاجرمی، چاپ بیست و سوم.
- ۳- اسداللهی، عبدالمجید، محسنی تبریزی، علیرضا، براتوند، محمود (۱۳۸۸)، نقش مرکز مراقبت بعد از خروج در اشتغال‌زایی زنان زندانی خوزستان، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۰ (۳۴)، ۳۴۸-۳۵۵.
- ۴- اعظمی، علی اکبر (۱۳۹۰)، نقش اشتغال در پیشگیری از تکرار جرم، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق.
- ۵- بیات، مریم و طالبی، بهزاد و بیات، حسین و مقدم حسینی، پیام، ۱۳۹۳، کارآفرینی سازمانی، دومین همایش ملی مدیریت کسب و کار، همدان، <https://civilica.com/doc/347366>
- ۶- جعفری، سیروس. (۱۳۹۰). حق حرفه آموزی زندانیان در ایران و حقوق بشر بین الملل. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور تهران: دانشکده علوم انسانی.
- ۷- حسینی، افضل السادات (۱۳۸۳). ماهیت خلاقیت و شیوه‌های پرورش آن. مشهد: انتشارات به نشر آستان قدس رضوی.
- ۸- حسینی، میرزا حسن. الماسی کلور، رضا (۱۳۹۳). بررسی و ارزیابی کارآفرینی سازمانی

- با توجه به ویژگی های شخصیتی (مورد مطالعه: کارکنان مدیران و معاونان فدراسیون فوتبال).
- ۹- خواجه راهرو، احمد و سیدی حسینی نیا، شهرام (۱۳۹۷). مقاله اشتغال و حرفه آموزشی در زندان.
- ۱۰- شاه حسینی، علی (۱۳۸۸). کارآفرینی در عمل. تهران: آبیژ، ۱۳۸۸.
- ۱۱- صنعت خواه، علیرضا؛ جلال کمالی، محمد؛ فاتحی، نوید؛ ترکی ده سعید، حیدر (۱۴۰۰)، عوامل موثر بر بازگشت مجدد زندانیان به زندان مرکزی کرمان، انتظام اجتماعی، سال ۱۳، بهار ۱۴۰۰، شماره ۱.
- ۱۲- عبدالهی، علی اکبر؛ علیدوست، اکرم. (۱۳۹۰). پیامدهای حرفه آموزشی و اشتغال به کار زندانیان. نشریه اصلاح و تربیت، ۱۱۰(۴): ۲۵-۴۲.
- ۱۳- عسگری قدس، محمد. (گردآوری و تألیف). مدرس، پژوهشگر و کارشناس ارشد مدیریت کارآفرینی دانشگاه تهران) صالحی. سمیه (پژوهشگر و کارشناس ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی) نگرش کارآفرینانه انتشارات میانکوشک ۱۳۹۱
- ۱۴- فراهانی، حسین. رسولی نیا، زکیه. اصدقی سراسکانرود، زهرا (۱۳۹۳). عوامل اثرگذار بر رشد کارآفرینی در نواحی روستایی، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال سوم، شماره ۳، پیاپی ۹، صفحات ۱۶-۱ پیاپی ۱۳۹۳
- ۱۵- کریمیان بهنویی، وحیده. (۱۳۹۲). حرفه آموزشی و اشتغال به کار زندانیان. مقاله کنفرانس: کنگره پیشگامان پیشرفت - ۱۳۹۲.
- ۱۶- کشاورز خورشیدی، حامد و ناطقی، رضا (۱۳۹۹)، "تاثیر گرایش کارآفرینانه، سرمایه های ساختاری و انسانی بر عملکرد شرکت های کارآفرین با میانجی متغیر نوآوری کارکنان"، فصلنامه علمی مدیریت تبلیغات و فروش، ۱(۴).
- ۱۷- مرادنژادی، همایون؛ ایروانی، هوشنگ؛ شعبانعلی فمی، حسین؛ حسینی، محمد؛ کافی، محسن. (۱۳۸۷). تحلیل عوامل محیطی موثر بر موفقیت کارآفرینان واحد های تولیدی گلخانه ای در ایران. مجله علوم کشاورزی، ۲(۱): ۱۹-۲۵.
- ۱۸- مقیمی، سیدمحمد. (۱۳۹۶). کارآفرینی در سازمانهای دولتی، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۹- موسوی، میر نجف؛ سرور، رحیم؛ کبیری، افشار و اسماعیل زاده، خالد (۱۳۹۳)، تأثیر وام های اشتغال زایی بر ممانعت از تکرار جرم و بازگشت مجدد به زندان (مطالعه موردی استان

- آذربایجان غربی). پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، (۶)۲، ۹۰-۵۷.
- ۲۰- میر، محبوبه؛ قاسمی، محمد؛ دهقانی، مسعود (۱۳۹۸). ارزیابی نگرش به کارآفرینی در میان زندانیان زندان مرکزی زاهدان. همایش ملی اقتصاد، مدیریت توسعه و کارآفرینی با رویکرد حمایت از کالای ایرانی.
- ۲۱- مشهدی محمودی، فهیمه و رزقی شیرسوار، هادی (۱۳۹۴). شناسایی و اولویت بندی مولفه های کارآفرینی سازمانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با رویکرد تحلیل سلسله مراتبی (مورد مطالعه: ساختمان ستادی شهر تهران). فصلنامه رسالت مدیریت دولتی، دوره ۶، شماره ۱۹-۲۰، صص ۱-۱۹.
- ۲۲- نظریان، زهرا (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر کارآفرینی سازمانی در آموزش و پرورش گیلان. مجله جامعه شناسی آموزش و پرورش، شماره ۳، پائیز و زمستان ۹۱ شماره صفحه ۱۷۷-۲۱۰.
- 1 Bouffard, J. A., MacKenzie, D. L., & Hickman, L. J. (2000). Effectiveness of vocational education and employment programs for adult offenders: A methodology-based analysis of the literature. *Journal of Offender Rehabilitation*, 41-1, (2-1)31.
- 2 Cale, J., Day, A., Casey, S., Bright, D., Wodak, J., Giles, M., & Baldry, E. (2019). Australian prison vocational education and training and returns to custody among male and female ex-prisoners: A cross-jurisdictional study. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 147-129, (1)52. Retrieved from: <https://doi.org/0004865818779418/10.1177>
- 3 Christofferson, S. B. (2014). Prison-based employment interventions: Effects on recidivism. *The New Zealand Corrections Journal*, 31-28, 2.
- 4 Davis, L. M., Steele, J. L., Bozick, R., Williams, M. V., Turner, S., Miles, J. N., & Steinberg, P. S. (2014). How Effective Is Correctional Education, and Where Do We Go from Here? *The Results of a Comprehensive Evaluation*. Santa Monica, CA: Rand Corporation.
- 5 Drolet, J. (2010). Women, micro credit and empowerment in Cairo, Egypt. *International Social Work*, 645-629, (5)54.
- 6 Hagan, J., & Dinovitzer, R. (1999). Collateral consequences of imprisonment for children, communities, and prisoners. *Crime and Justice*, 162-121, 26.

-7 Huang, J. (2012). Be proactive as empowered? The role of trust in one's supervisor in psychological empowerment, feedback seeking, and job performance. *Journal of Applied Social Psychology*, 42, E103–E127.

-8 Huang, Jiatao. (2017) the relationship between employee psychological empowerment and proactive behavior: self-efficacy as mediator. *Social Behavior & Personality: an international journal*, Vol. 45 Issue 7, p1165-1157.

-9 Jain, Bhanu; Huber, Manfred; Fegaras, Leonidas and Elmasri, Ramez A. (2019). "Singular race models: addressing bias and accuracy in predicting prisoner recidivism, the 12th ACM International Conference

-10 Kang, Youn Jung, Lee, Jin Young, Hee - Woog, Kim (2017). A psychological empowerment approach to online knowledge sharing, *Computers in Human Behavior*, Volume 74, Pages 165 .187-175

-11 Larroulet, P., Daza, S., & Bórquez, I. (2023). From prison to work? Job-crime patterns for women in a precarious labor market. *Social Science Research*, 102844 ,110.

-12 Lawrence, S., Mears, D. P., Dubin, G., & Travis, J. (2002). The practice and promise of prison programming. *Research Report*.

-13 Lekoko, R. N., & Van Der Merwe, M. (2006). Beyond the rhetoric of empowerment: speak the language, live the experience of the rural poor. *International Review of Education*, 332-323 ,(4-3)52.

-14 Littrell, R. F. (2007). Influences on employee preferences for empowerment practices by the ideal manager in China. *International Journal of Intercultural Relations*, 87 ,(2)31.

-15 McDonald, P., Grant-Smith, D., Moore, K., & Marston, G. (2020). Navigating employability from the bottom up. *Journal of Youth Studies*, 464-447 ,(4)23. <https://doi.org/13676261.2019.1620925/10.1080>

-16 Menon, L. (2003). *Organization Strategies in Women's Health: an Information and Action Hand Book*. Manila: Isis International.

-17 Newton, D., Day, A., Giles, M., Wodak, J., Graffam, J., & Baldry, E. (2016). The

Impact of Vocational Education and Training Programs on Recidivism A Systematic Review of Current Experimental Evidence. International journal of offender therapy and comparative criminology, 0306624X16645083.

-18 Newton, D., Day, A., Giles, M., Wodak, J., Graffam, J., & Baldry, E. (2018). *The impact of vocational education and training programs on recidivism: A systematic review of current experimental evidence. International journal of offender therapy and comparative criminology, 207-187 ,(1)62.*

-19 Obino Mokaya, S. (2012). *Corporate Entrepreneurship and Organizational Performance: Theoretical Perspectives, Approaches and Outcomes. International Journal of Arts and Commerce, 143-133 ,(4)1.*

-20 Patzelt, H., Williams, T. A & Shepherd, D. A. (2014). *Overcoming the Walls That Constrain Us: The Role of Entrepreneurship Education Programs in Prison. Academy of Management Learning & Education, 620-587 :(4)13.*

-21 Pieterse, A. N., van Knippenberg, D., Schippers, M., & Stam, D. (2010). *Transformational and transactional leadership and innovative behavior: The moderating role of psychological empowerment. Journal of Organizational Behavior, 623-609 ,31.*

-22 Phillipson, S. & Y.L Ku, K. (2014). *Constructing Educational Achievement: A Sociocultural Perspective. NewYork:Routledge.*

-23 Rogers, L; Simonot, L; Nartey, A. (2014). *Prison Educators: Professionalism Against the Odds, Leading Education and Social research, University and College Union.*

-24 Smith, K. Landry Petersen. J. (2006). *What is educational entrepreneurship, www.newschools.org/files/EducationalEntrepreneurship.pdf*

-25 Smith, P. Mueller, L. M. and Labrecque, R. M. (2018), *Employment and Vocation Programs in Prison, the Oxford Handbook of Prisons and Imprisonment, Publisher: Oxford University.*

-26 Strauss, Anselm L., & Corbin, Juliet (1998), *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory, 2nd Ed., Sage.*

-27 Uggen, C. (2000). *Work as a turning point in the life course of criminals: A duration model of age, employment, and recidivism. American Sociological Review, 546-529.*

-28 Visher, C. A., Winterfield, L., & Coggeshall, M. B. (2005). *Ex-offender employment programs and recidivism: A meta-analysis. Journal of Experimental Criminology, -295 ,(3)1 316.*

-29 Western, B., Kling, J. R., & Weiman, D. F. (2001). *The labor market consequences of incarceration. Crime & Delinquency, 427-410 ,(3)47.*

-30 Wilson, D. B., Gallagher, C. A. & MacKenzie, D. L. (2000). *A meta-analysis of correctionsbased education, vocation, and work programs for adult offenders. Journal of Research in Crime and Delinquency, 368-347 ,(4)37.*

-31 Zampetakis. L., (2007), *Entrepreneurial Behavior in the Greek Public Sector, A Framework of Analysis in Eropean Local Government, Vol 17.*

-32 Zhang, X., & Bartol, K. M. (2010), *Linking Empowering Leadership and Employee Creativity: The Influence of Psychological Empowerment, Intrinsic Motivation, and Creative Process Engagement, Academy of Management Journal, Vol. 53, No. 1.*

آسیب‌شناسی اجتماعی کار در زندان (مورد مطالعه زندان‌های استان گلستان) ۱

محمد رضا نعیمی ۲، راضیه حامدی ۳، حسن صائمی ۴، مریم فتوحی نیا ۵

چکیده: پژوهش حاضر با هدف شناسایی مهم‌ترین آسیب‌های بین‌فردی و سازمانی ناشی از کار در زندان در بین کارکنان زندان‌های استان گلستان در سال ۱۴۰۱ انجام شد. پژوهش حاضر از نوع آمیخته بود؛ بدین صورت که در بخش کیفی از طریق مصاحبه با ۱۰ نفر از صاحب‌نظران، مقوله‌های اساسی آسیب‌های اجتماعی استخراج شدند و بر پایه‌ی همین مقولات، اقدام به انجام مصاحبه و تکمیل پرسشنامه از ۱۳۶ نفر از کارکنان زندان‌های استان گلستان شد. نتایج نشان داد میانگین برخورداری از آسیب‌های سازمانی در نزد کارکنان کمی بیش‌تر از آسیب‌های بین‌فردی است. اما، هر دو نوع آسیب بالاتر از حد وسط بودند. در بین انواع آسیب‌های سازمانی، آسیب‌های مربوط به نقش‌های شغلی و در بین انواع آسیب‌های بین‌فردی، آسیب‌های مربوط به ارتباط با زندانیان یا خانواده‌های آنان از دیگر آسیب‌ها برجسته‌تر بود.

واژه‌های کلیدی: زندان، آسیب‌شناسی، آسیب بین‌فردی، آسیب سازمانی.

-
- ۱- این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی با عنوان «طراحی و تولید محتوای بومی و الکترونیک در زمینه آسیب‌های اجتماعی مرتبط با زندان ویژه کارکنان سازمان زندان‌ها» بوده که از حمایت مادی و معنوی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور و اداره کل زندان‌های استان گلستان برخوردار بوده است.
 - ۲- استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آزادشهر، گلستان، ایران. (نویسنده مسئول)
E-Mail: m.r.naeimi@gmail.com
 - ۳- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد آزادشهر، گلستان، ایران، سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح استان گلستان
E-Mail: raziehamediyahoo.com
 - ۴- استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آزادشهر، گلستان، ایران. E-Mail: saemi_61@yahoo.com
 - ۵- دکترای برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد آزادشهر ۵۷ E-Mail: maryamfotuhi@yahoo.com

کار بخش جدایی‌ناپذیر از زندگی انسان‌ها محسوب می‌گردد که بخش قابل‌توجهی از زمان‌هایی که در طول شبانه‌روز، سپری می‌کنند را دربرگرفته است، به طوری که افراد حاضر در جمعیت فعال، در حالت معمول، حدوداً یک‌سوم از زمان‌های خود را در محیط‌های کاری سپری می‌کنند (رامسر، ۲۰۰۹: ۹۷۴). با این‌که فعالیت‌های شغلی از جهات گوناگون برای انسان مفید است، اما همواره آثار منفی نیز برای وی به همراه داشته است. نتایج اولیه‌ی این‌گونه آسیب‌ها، تنزل سلامت روانی، سلامت اجتماعی و سلامت جسمانی کارکنان، اعمال و کاربرد خشونت‌های گوناگون در محیط کار و خانواده از سوی آنان، افزایش قابل‌توجه استرس‌های شغلی و به تبع آن کاهش بهره‌وری سازمانی و نظایر این‌ها است. چنین مواردی گویای این است که سلامت نیروی انسانی در محیط‌های کاری از مهم‌ترین شرایط اولیه‌ی توسعه‌ی هر جامعه‌ای محسوب می‌گردد. بر همین اساس، نیروی انسانی در سازمان‌ها در زمان کنونی، دیگر به‌عنوان یک نیروی تولیدکننده صرف و ارائه‌دهنده خدمات محسوب نشده و اساسی‌ترین کلید موفقیت هر سازمانی محسوب می‌شود و به همین دلیل، تمرکز بر شناخت آسیب‌های مختلف از جمله آسیب‌های اجتماعی که بر نیروی انسانی وارد می‌آید، از اهمیت به‌سزایی برخوردار است (شفیع‌آبادی، ۱۳۸۵؛ رازنهان و تقی‌پور، ۱۳۹۵: ۱۴۹۱؛ دیباج، بهرامی و عابدی، ۱۳۸۸).

علی‌رغم این‌که حوادث ناشی از کار به‌عنوان سومین عامل مرگ‌ومیر در جهان و دومین عامل مرگ‌ومیر در ایران می‌باشد، اما آسیب‌ها و بیماری‌های ناشی از کار، ۶ برابر بیش‌تر از حوادث شغلی برآورد شده است که معمولاً اثرات بسیاری از آن‌ها بر افراد به‌صورت غیرمستقیم و غیرمحسوس می‌باشد (شیخی، ۱۴۰۱).

بنابراین، مهم‌ترین سؤال و دغدغه‌ی پژوهش حاضر این است که چه آسیب‌های اجتماعی (بین‌فردی و سازمانی) مرتبط با کارکنان شاغل در زندان‌های استان گلستان وجود دارد؟ با این اوصاف، پژوهش حاضر به‌دنبال شناسایی مهم‌ترین آسیب‌های بین‌فردی و سازمانی ناشی از کار در زندان در بین کارکنان اداره‌کل زندان استان گلستان در سال ۱۴۰۱ می‌باشد. و بر همین اساس، دو سؤال عمده ذیل، محور اساسی پژوهش حاضر را شکل داده است:

۱- مهم‌ترین شاخص‌های مربوط به آسیب‌های بین‌فردی ناشی از کار در زندان در نزد کارکنان

اداره‌کل زندان‌های استان گلستان چه هستند؟

۲- مهم‌ترین شاخص‌های مربوط به آسیب‌های سازمانی ناشی از کار در زندان در نزد کارکنان اداره کل زندان‌های استان گلستان چه هستند؟

پیشینه پژوهش

۱. پیشینه نظری

آسیب‌شناسی فرآیندی ساختارمند برای حل مشکلات و چالش‌های فراروی سازمان‌ها از طریق گردآوری اطلاعات، تلقی می‌گردد (انالویی، قبادی‌پور و عطا فر، ۱۳۸۵: ۱). پس، از طریق آسیب‌شناسی علمی است که مسائل و مشکلات سازمان‌ها قابلیت مرتفع شدن می‌یابند. به‌منظور آسیب‌شناسی سازمانی، می‌بایست چارچوب فکری و نظری منسجمی اتخاذ نمود تا در حین گردآوری اطلاعات دچار سردرگمی نشود. برای این کار، مدل‌ها و الگوهای مختلفی از قبیل مدل هفت‌بعدی وایزبورد، مدل مولکولی، مدل مالکوم بالاریچ، تئوری سیستم باز (زالی، مدهوشی و حسینی، ۱۳۸۵: ۱۲۹) وجود دارد. اما، یکی از مهم‌ترین این مدل‌ها، مدل سه‌شاخگی حسن میرزایی‌اهرنجانی است که شاخه‌های سه‌گانه‌ی آن از مدل آگونیس و پژوهش دوال و کانت برگرفته شده است (میرزایی‌اهرنجانی و مقیمی، ۱۳۸۲: ۱۰۴). این مدل برای تشریح آسیب‌های سازمانی به سه شاخه اشاره می‌کند و از آن جایی که ارتباط و تعامل این سه شاخه به‌نحوی است که هیچ پدیده‌ای نمی‌تواند خارج از تعامل این سه شاخه قرار گیرد، به این نام شهرت یافته است:

۱- شاخه ساختار: تمامی عوامل و عناصر غیرانسانی سازمان را دربرمی‌گیرد که با نظم و قاعده معینی با یک‌دیگر منسجم بوده و چارچوب فیزیکی و مادی سازمان را شکل می‌دهند. مشکلات ناشی از اهداف سازمانی، قوانین و مقررات و بخشنامه‌ها، سیاست‌های سازمانی، شرایط فیزیکی و نظام حقوق و دستمزد نامتناسب از جمله عوامل ساختاری محسوب می‌شوند.

۲- شاخه محتوا یا رفتار: کانون توجه این بخش به روابط انسانی در سازمان معطوف می‌باشد که در راستای اهداف سازمانی تبلور پیدا می‌کند. مشکلات موجود در روابط میان کارکنان با یک‌دیگر، روابط کارکنان با مدیران و نیز روابط آن‌ها با مراجعان و مشتریان در این دسته جای می‌گیرند.

۳- شاخه زمینه یا محیط: این شاخه از عوامل آسیب‌زای سازمان، مربوط به مؤلفه‌های بیرون از خود سازمان است. چراکه هر سازمان در فرآیند حیات خود با محیط اطراف خود در تعامل مستمر است و به‌صورت مداوم، دارای اثرگذاری و اثرپذیری از سایر خرده‌نظام‌ها می‌باشد.

تأثیرات فرهنگ سازمانی بر رویه‌های خانوادگی، طبقاتی افراد شاغل از جمله‌ی این عوامل هستند (نجفی‌زاده و زاهدی، ۱۳۹۵: ۶۰؛ نوری، شفیع‌آبادی، دلاور و فرح‌بخش، ۱۳۹۷: ۱۲۸؛ اسکندری، شیشه‌گر و قاسمی، ۱۳: ۳).

۲. پیشینه تجربی

حبیبی، اسماعیلی و خیمه‌گرد (۱۴۰۰) پژوهشی را در خصوص آسیب‌شناسی فرسودگی شغلی در بین کارکنان هوانوردی با روش توصیفی - همبستگی و از طریق پرسشنامه به انجام رسانده‌اند. پژوهش‌گران، آسیب‌های مؤثر در فرسودگی شغلی را به دو دسته‌ی کلی آسیب‌های سازمانی و آسیب‌های فردی تقسیم نموده‌اند. آسیب‌های سازمانی براساس یافته‌های پژوهش شامل ابهام و پیچیدگی (مبهم بودن شغل)، تراکم کاری، کمبود امکانات آموزشی منجر به ضعف در ایجاد مهارت، پایین بودن جایگاه شغلی، شرایط سخت و طاقت‌فرسای کاری، عدم مشارکت در تصمیم‌گیری، ساختار سازمانی و نظایر این‌ها بود. هم‌چنین، آسیب‌های فردی نیز شامل مسائل و مشکلات اقتصادی، عدم حمایت همکاران، روابط محدود با همکاران، عدم سازگاری شخصیت با شغل و عدم حمایت خانواده در شرایط بحرانی شغلی بود.

لانگ، شوک‌اسمیت، واگس و روآچ (۱۹۸۶) پژوهشی را با عنوان «استرس در کارکنان زندان: یک مطالعه‌ی شغلی (حرفه‌ای)» به انجام رسانده‌اند. این پژوهش به‌شکل پیمایشی در بین گروهی از کارکنان زندان‌های نیوزیلند صورت پذیرفت. کارکنان در این پژوهش به ۳ گروه افسران، کارکنان زیردست‌شان و مریبان دسته‌بندی شدند. علاوه بر این سه گروه، یک گروه کنترل متشکل از کارکنان ارتش نیز انتخاب شد. به تمام آزمودنی‌ها پرسشنامه منابع استرس، اندازه‌گیری رویدادهای زندگی، پرسشنامه سنجش شخصیت (مقیاس روان‌رنجوری)، پرسشنامه سلامت عمومی، چک‌لیست ویزیت پزشکی و چک‌لیست علایم روان‌تنی داده شد. نتایج پژوهش نشان داد که منابع استرس‌زای شغلی در بین هر سه گروه کارکنان زندان‌ها به‌ترتیب اولویت عبارتند از: روابط کارکنان با یک‌دیگر، فشارهای کاری ناشی از حجم بالای کار، روابط با زندانیان، موضوعات مرتبط با ارتقاء شغلی، محیط کار (شرایط فیزیکی) و تأثیر منفی شغل بر زندگی خانوادگی.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر گردآوری اطلاعات، از نوع آمیخته بود که در آن از روش‌های کمی و کیفی به صورت هم‌زمان استفاده شد. بدین‌گونه که ابتدا با استفاده از روش‌های کیفی سعی در شناسایی مقوله‌های زیربنایی آسیب‌های سازمانی و در بخش کمی، استخراج شاخص‌های ذیل مقوله‌های شناسایی شده در بخش کیفی مطرح‌نظر بود. پس از استخراج اولیه مقوله‌های بنیادی آسیب‌های اجتماعی از پاسخ‌ها و اظهارات ۱۰ نفر از مدیران و رؤسای سابق و کنونی و نیز کارشناسان با تجربه‌ی اداره کل زندان‌های استان گلستان، ۱۳۶ نفر از کارکنان در رسته‌های مختلف به تناسب (مراقب اقدامات تأمینی و تربیتی به تعداد ۵۵ نفر، یگان حفاظت به تعداد ۲۴ نفر، مددکاری به تعداد ۱۵ نفر، بهداشت و درمان به تعداد ۶ نفر و ستادی به تعداد ۱۱ نفر و سایر رسته‌ها (امور فرهنگی، اجرای احکام، اداری و مالی) به تعداد ۲۵ نفر، مورد مصاحبه قرار گرفته و پرسشنامه در مورد آن‌ها تکمیل گردید.

یافته‌های پژوهش

جدول ۲. توزیع فراوانی و درصدی پاسخگویان برحسب متغیرهای موردنظر

متغیر	مؤلفه‌های متغیرها	تعداد	درصد
رسته‌های شغلی	مراقب اقدامات تأمینی و تربیتی	۵۵	۴۰/۴
	یگان حفاظت	۲۴	۱۷/۷
	مددکار	۱۵	۱۱
	مدیریتی	۱۱	۸/۱
	بهداشت و درمان	۶	۴/۴
	سایر کارکنان	۲۵	۱۸/۴
	محل خدمت	گروگان	۸۱
گنبدکاووس		۳۸	۲۷/۹
ستادی		۱۷	۱۲/۵

جدول ۳. آماره‌های توصیفی مؤلفه‌های کلی و جزئی آسیب‌های بین‌فردی

آسیب	انواع	مؤلفه‌های انواع آسیب‌های بین‌فردی	فراوانی	میانگین (۱-۰)
آسیب‌های بین‌فردی	آسیب‌های مربوط به تعارضات شغلی با نقش‌های خانوادگی	عدم حمایت و درک از سوی خانواده	۹۶	۰/۷۱
		فقدان وقت کافی برای خانواده	۷۱	۰/۵۲
		تداخل ساعات کاری با وظایف خانوادگی	۱۱۱	۰/۸۲
		فقدان انرژی برای اعضای خانواده	۱۰۰	۰/۷۴
		پرخاصگری با اعضای خانواده	۶۴	۰/۴۷
	آسیب‌های مربوط به ارتباط با زندانیان یا خانواده‌های آنان	پرتوقع بودن	۹۴	۰/۶۹
		عجول بودن	۱۱۴	۰/۸۴
		پایین بودن سطوح فرهنگی و تحصیلی	۱۱۴	۰/۸۴
		توهین کردن	۹۹	۰/۷۳
		حجم بالای افراد تحت پوشش	۱۲۹	۰/۹۵
		عدم همکاری زندانیان یا خانواده‌های آنان	۱۱۲	۰/۸۲
		عدم آشنایی با قوانین و محدودیت‌های سازمانی	۹۵	۰/۷۰
		پایین بودن سطح استانه‌ی تحمل	۱۰۵	۰/۷۷
	آسیب‌های مربوط به ارتباط با همکاران	جلوی پیرشفت یک‌دیگر را گرفتن (زیراب زدن)	۱۲۰	۰/۸۸
		عدم مهارت در برقراری ارتباط مؤدبانه و دوستانه	۶۸	۰/۵۰
رعایت نکردن مرزهای اخلاقی		۳۰	۰/۲۲	
بی‌مسئولیتی در قبال یک‌دیگر		۱۰۰	۰/۷۴	
روحیات متفاوت (متضاد)		۹۳	۰/۶۸	
آسیب‌های مربوط به ارتباط با مدیران	عدم تمجید مدیران از عملکرد خوب کارکنان	۸۷	۰/۶۴	
	عدم برقراری روابط دوستانه مدیر با کارکنان	۸۱	۰/۶۰	
	عدم جلب مشارکت کارکنان در تصمیمات	۷۹	۰/۵۸	
	عدم رعایت عدالت	۷۴	۰/۵۴	
	داشتن انتظارات غیرمنطقی	۸۶	۰/۶۳	

یافته‌های جدول (۳) نشان می‌دهد که میانگین برخورداری از آسیب‌های بین‌فردی در بین کارکنان در بازه ۰ تا ۱ برابر با ۰/۶۸ است. در بین انواع آسیب‌های بین‌فردی، آسیب‌های مربوط به ارتباط با زندانیان یا خانواده‌های آنان با میانگین ۰/۹۴ برجسته‌ترین آسیب و

آسیب‌های مربوط به ارتباط با همکاران و آسیب‌های مربوط به ارتباط با مدیران با میانگین ۰/۶۰ کم‌رنگ‌ترین آسیب بین فردی محسوب می‌گردند. هم‌چنین، حجم بالای افراد تحت پوشش و جلوی پیشرفت یک‌دیگر را گرفتن (زیرآب زدن) به‌ترتیب برجسته‌ترین آسیب‌هایی محسوب می‌شوند که در این بخش مطرح هستند.

جدول ۴. آماره‌های توصیفی مؤلفه‌های کلی و جزئی آسیب‌های سازمانی

آسیب	انواع	مؤلفه‌های انواع آسیب‌های سازمانی	فراوانی	میانگین (۱-۰)
آسیب‌های مربوط به حقوق، مزایا و امنیت شغلی	آسیب‌های مربوط به حقوق، مزایا و امنیت شغلی	درآمد ناکافی	۷۱	۰/۵۲
		عدم ارائه خدمات رفاهی	۱۰۷	۰/۷۹
		عدم توجه به شایستگی‌های افراد در ترفیحات شغلی	۷۴	۰/۵۴
		ترس از دست دادن شغل	۹۰	۰/۶۶
آسیب‌های مربوط به شرایط فیزیکی سازمانی	آسیب‌های مربوط به شرایط فیزیکی سازمانی	محیوس ماندن همانند زندانیان	۱۰۹	۰/۸۰
		عدم وجود نور کافی	۱۰۲	۰/۷۵
		کوچک بودن فضای اتاق‌ها	۷۷	۰/۵۷
		تجهیزات اداری نامناسب	۹۶	۰/۷۱
آسیب‌های مربوط به سیاست‌های سازمانی	آسیب‌های مربوط به سیاست‌های سازمانی	زندانی‌محور بودن سیاست‌های سازمانی	۱۱۷	۰/۸۶
		ابلاغ بخشنامه‌های غیرمنطبق با واقعیات	۱۰۸	۰/۷۹
		عدم برگزاری نشست‌های تخصصی گروهی	۸۲	۰/۶۰
		عدم استقبال از پیشنهادات کارکنان	۹۳	۰/۶۸
آسیب‌های مربوط به نقش‌های شغلی	آسیب‌های مربوط به نقش‌های شغلی	تعارض انتظارات زندانیان و سازمان	۱۰۷	۰/۷۹
		سنگین بودن وظایف شغلی	۱۱۶	۰/۸۵

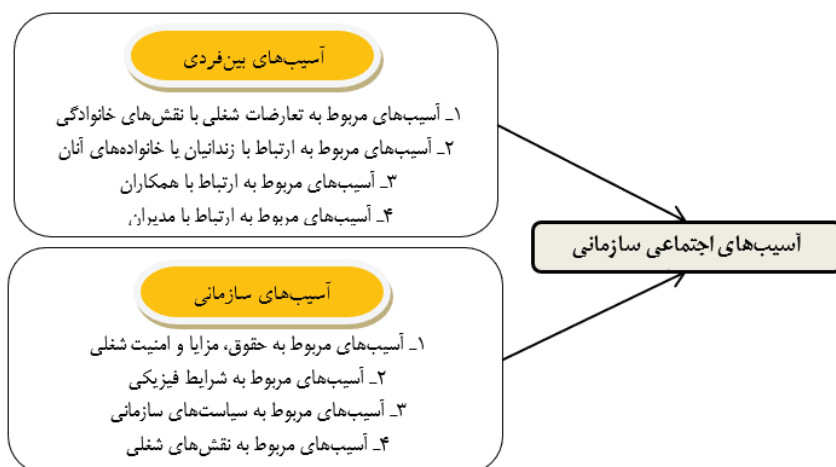
یافته‌های جدول (۴) نشان می‌دهد که میانگین برخورداری از آسیب‌های سازمانی در بین کارکنان در بازه ۰ تا ۱ برابر با ۰/۷۱ است. در بین انواع آسیب‌های سازمانی، آسیب‌های مربوط به نقش‌های شغلی با میانگین ۰/۸۲ و آسیب‌های مربوط به سیاست‌های سازمانی با میانگین ۰/۷۴ برجسته‌ترین آسیب‌ها و آسیب مربوط به حقوق، مزایا و امنیت شغلی با میانگین ۰/۶۳ کم‌رنگ‌ترین آسیب سازمانی محسوب می‌گردند. هم‌چنین، زندانی‌محور بودن سیاست‌های سازمانی، سنگین بودن وظایف شغلی، محبوس ماندن کارکنان همانند زندانیان، عدم ارائه خدمات رفاهی برای کارکنان و تعارض میان انتظارات زندانیان و سازمان از کارکنان به‌ترتیب برجسته‌ترین آسیب‌هایی محسوب می‌شوند که در این بخش مطرح هستند.

جدول ۵. میانگین مؤلفه‌های کلی و جزئی آسیب‌های اجتماعی ناشی از شغل کارکنان به تفکیک رسته‌های

شغلی

رسته‌های شغلی							آسیب‌ها
سایر	بهداشت و درمان	ستادی	مددکاری	امور انتظامی	یگان حفاظت	مراقب	
۰/۵۲	۰/۵۰	۰/۴۲	۰/۶۰	۰/۷۲	۰/۷۰	۰/۷۶	آسیب‌های مربوط به تعارضات شغلی با نقش‌های خانوادگی
۰/۷۸	۰/۷۹	۰/۷۳	۰/۸۲	۰/۷۵	۰/۷۸	۰/۸۲	آسیب‌های مربوط به ارتباط با زندانیان یا خانواده‌های آنان
۰/۵۸	۰/۵۰	۰/۵۱	۰/۶۱	۰/۵۸	۰/۶۱	۰/۶۵	آسیب‌های مربوط به ارتباط با همکاران
۰/۶۲	۰/۴۰	۰/۴۲	۰/۵۵	۰/۶۲	۰/۷۰	۰/۶۳	آسیب‌های مربوط به ارتباط با مدیران
۰/۶۴	۰/۵۸	۰/۵۵	۰/۶۷	۰/۶۸	۰/۷۱	۰/۷۳	آسیب‌های بین‌فردی
۰/۶۴	۰/۵۰	۰/۷۰	۰/۶۳	۰/۵۰	۰/۷۳	۰/۶۲	آسیب‌های مربوط به حقوق، مزایا و امنیت شغلی
۰/۵۶	۰/۶۷	۰/۵۲	۰/۷۰	۰/۶۸	۰/۸۲	۰/۷۹	آسیب‌های مربوط به شرایط فیزیکی
۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۵۷	۰/۷۷	۰/۷۵	۰/۸۰	۰/۷۳	آسیب‌های مربوط به سیاست‌های سازمانی
۰/۸۰	۱	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۸۰	۰/۸۹	۰/۸۲	آسیب‌های مربوط به نقش‌های شغلی
۰/۶۷	۰/۶۹	۰/۶۲	۰/۷۱	۰/۶۶	۰/۸۰	۰/۷۳	آسیب‌های سازمانی
۰/۵۹	۰/۵۶	۰/۵۳	۰/۶۴	۰/۷۰	۰/۷۲	۰/۷۳	آسیب‌های اجتماعی (کلی)

یافته‌های حاصل از جدول (۵) نشان می‌دهد که به‌طور کلی، بیش‌ترین آسیب‌های وارده به کارکنان به تفکیک رسته‌های شغلی به ترتیب مربوط به مراقبین، یگان حفاظت، امور انتظامی و مددکاری با اختلاف بسیار ناچیز است. در نقطه‌ی مقابل، کم‌ترین آسیب‌ها مربوط به کارکنان حوزه‌ی ستادی و بهداشت و درمان می‌باشد. البته، ذکر این نکته ضروری است که میانگین آسیب‌های وارده به کارکنان در همه‌ی رسته‌های شغلی بالاتر از حدوسط قرار دارد. حال، پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از مصاحبه با صاحب‌نظران و کاربست آن برای سایر کارکنان اداره کل زندان‌های استان گلستان (۱۳۶ نفر)، نوبت این رسیده است که در این پژوهش یک مدل مفهومی به شرح ذیل استخراج نمود.

شکل ۱. مدل مفهومی مستخرج از یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

آسیب‌های سازمانی در پژوهش حاضر به‌عنوان جدی‌ترین آسیب در اداره کل زندان‌های استان گلستان شناخته شد. آسیب‌هایی که ناشی از وجود ایرادات و نقایص در زیرساخت‌های موجود و عوامل ساختاری است که از سوی سازمان به افراد شاغل در آن وارد می‌گردد و اثرات منفی خود را به اشکال گوناگون نمایان می‌سازد. از مهم‌ترین آسیب‌های سازمانی که در پژوهش حاضر نیز برجسته بودند، می‌توان به آسیب‌های مربوط به نقش‌های شغلی و سیاست‌های سازمانی اشاره نمود. جدی‌ترین آسیب در زمینه‌ی نقش‌های شغلی، سنگین بودن وظایف شغلی تعریف شده برای کارکنان بود.

گران‌باری نقش عبارت است از فراوانی تکالیف یک موقعیت یا به‌سختی دیگر، سنگین بودن و زیاد بودن تکالیف یک موقعیت اجتماعی. در واقع، ناهماهنگی میان نظام اجتماعی و ارگانیک است. گران‌باری نقش موجب برهم‌زدن امنیت حرفه‌ای و در سایه آن، عدم تعادل جسمی و روانی می‌شود و سپس با ایجاد اثرات تخریبی بر نتایج کاری مانند کیفیت کاری، توانایی عملکردی و دستیابی به اهداف زمینه‌ی کاهش انگیزه، تنزل اعتماد به نفس، عدم رضایت شغلی و کاهش ظرفیت کنترل را فراهم می‌آورد.

برخی از اندیشمندان معتقدند که سطح گرانباری نقش زمانی افزایش می‌یابد که سازمان مجموعه‌ای از اهداف و معیارهای عالی عملکردی و اهداف دشوار را تعیین نماید. برخی از ویژگی‌های نظام ارزیابی مناسب می‌توانند نتایج نامطلوبی را برای کارکنان و در نتیجه برای سازمان به دنبال داشته باشند. ممکن است افراد در محیط کار خود با همکاران و ناظران رقابتی

روبرو شوند و سازمان‌هایی که فرهنگ زیاد کار کردن و ترس از دست دادن کار را در میان کارمندان خود پرورش می‌دهند، در واقع انگیزه، تعهد و نهایتاً بهره‌وری آنان را از بین می‌برند. در واقع در بسیاری از سازمان‌ها بر اهمیت کار و تجارب به بهای فعالیت‌های غیرکاری تأکید دارند. به‌عنوان مثال، کلیشه غرق شدن در کار، نشان‌دهنده قوانین غیرمکتوب در مورد کارمند ایده‌آل است که باید بر کار خود تمرکز کند، ساعات طولانی کار کند و فارغ از مسئولیت‌های خانوادگی باشد. تدوین سیاست‌های سازمانی که جهت افزایش مشارکت، تعهد و رقابت کارکنان ارائه می‌شوند مانند سیاست‌های افزایش حقوق کارمندان پرتلاش و متعهد می‌توانند دلیلی برای افزایش کار و تلاش کارکنان و در نتیجه گرانباری نقش آنان شوند. گرانباری نقش منجر به ایجاد تأثیرات نامطلوبی بر سلامت افراد می‌شود. هم‌چنین، گرانباری نقش می‌تواند بعد سلامت، کار، خانواده و جامعه را تحت تأثیر خود قرار دهد.

از دیگر سو، کار در زندان شغلی است که نیاز به مسئولیت‌پذیری و تعهد بالایی دارد. نقش کارکنان زندان در بازپروری، آموزش زندانیان و ایجاد امنیت و آرامش در زندان برکسی پوشیده نیست. چرا که نتایج مفید فعالیت این افراد نه تنها به خود زندانیان، بلکه برای خانواده‌های این افراد و مردم جامعه نیز ثمربخش است. با این وجود، متأسفانه کار در زندان برای کارکنان آن نیز مانند برخی دیگر از مشاغل در جامعه ما مورد بی‌مهری مردم قرار گرفته و این نگاه منفی مردم و جامعه به درون زندان نیز نفوذ کرده و بسیاری از کارکنان زندان به‌ناچار از آشکار ساختن شغل خود در محیط‌های اجتماعی، خودداری می‌کنند.

حال، افرادی که در زندان به‌سر می‌برند به دلایل گوناگون به ارتکاب جرم روی آورده‌اند و کنار آمدن با این افراد، درک روحیات هر کدام از آن‌ها و برقراری رابطه‌ای مبنی بر اعتماد با ایشان به‌خصوص در مورد برخی از زندانیان با مشکلات و چالش‌های فراوانی همراه بوده و نیاز به صبر و شکیبایی بسیار دارد. هم‌چنین، با توجه به این‌که هریک از زندانیان نیز دارای زمینه‌ی فرهنگی و خانوادگی خاص خود هستند، کارکنان زندان وظیفه سنگینی در مورد چگونگی برخورد با آن‌ها دارند. بدین ترتیب، یکی از انتظاراتی که کارکنان زندان از مردم جامعه دارند بدون شک احترام و درک شغل حساس و پرمشغله‌شان است.

در پایان، وقتی متناسب با آسیب‌شناسی صورت گرفته از کارکنان و مدیران یک سازمان و هم‌چنین الگوهای سازمانی، نیاز به بهبود یک مهارت یا موضوع به‌خصوص برای نیروهای انسانی مورد مطالعه و نیز تغییرات جهت‌گیری‌های سازمانی را نمایش می‌دهد، برنامه‌های

آموزش سازمانی می‌توانند برای کارکنان و مدیران تدارک دیده شوند تا همگی به سطح مهارتی و عملی مورد نیاز سازمان دست پیدا کنند. در واقع، چنین آموزش‌هایی اجازه خواهد داد که مشکلات موجود در سازمان برطرف و به سمت راه‌حل‌های مؤثر حرکت شود.

منابع

- Aghakhani, N.; Roshani, R.; Zarei, A.; Delirad, M.; Rahbar, N. & Cheraghi, R. (2016). Study of occupational injuries in personnel of Western Azarbijan Forensic Medicine organizations in 2016. *Iran occupational Health*, 26-16 ,(6) 16. (in Persian)
- Akbari, R.; Akbari, J.; Farasati, F.; Amiri, N. & Mahaki, B. (2014). Job stress and work-related stressors in prison staff. *Occupational Medicine Quarterly Journal*, 11-1 ,(3) 6. (in Persian).
- Clemens, Andrew James & Kinman, Gail. (2021). Job demands, organizational justice and emotional exhaustion in prison officers. *Criminal Justice Studies*, 458-441 ,(4) 34.
- Dibaj, F.; Bahrami, F. & Abedi, M. R. (2009). Comparing careers pathology of male and female employees of Isfahan municipality. *Journal of Applied Psychology*, 114-94 ,(9) 3. (in Persian)
- Eskandari, H.; Shisheh Gar, A. & Ghasemi, H.R. (19/05/2016). Pathology of human resources with the three-branch model in the General Administration of Southern Railway. *World Conference on Management, Accounting Economics and Humanities at the beginning of the third millennium*. Shiraz: Ideh Bazar –e- Sanat –e- sabz Cooperation. (in Persian)
- Habibi, N. B. , Esmaeili, M. & Kheimigard, A. (20210). Pathology of job burnout in aviation staff and strategies for its reduction. *EBNESINA*, 84-76 ,(1) 23. (in Persian)
- Hoseinian, Sh.; Taghavi, M. A.; Mohammadi Moghadam, Y. & Maleki, K. (2011). The study of internal organization factors affecting occupational injuries of Sanandaj Police Station employees. *Journal of Social Order*, 131-105 ,(2) 2. (in Persian)
- Long, N; Shouksmith, G.; Voges. K & Roache, S. (1986). Stress in prison staff: An occupational study. *Criminology*, 345-331 ,(2)24.

Manzini, A. (2007). Organizational changes management, organizational diagnosis with performance approach for solving the problems and boasting. translated by S. Analoui; M. Ghobadi Pour & Atafar, A. Isfahan: Danesh Pazhoohan-E- Barin. (in Persian)

Mirzaei Ahranjani, H. & Moghimi, M. (2004). Presenting the ideal organizational model for Iranian non-governmental organizations using an entrepreneurial approach. Journal of Management Knowledge, 138-101 ,(2) 16. (in Persian)

Najafi Zadeh, M. M. & Zahedi, M. (2016). Pathology of Employees Performance Management System at Qazvin University of Medical Sciences by Using three-dimensional. Journal of Development Evolution Management, 69-59 ,(25) 8. (in Persian)

Noori, A; Shafiabadi, A & Farahbakhsh, K. (2018). The Construct of Organizational Pathology Scale Based on Three-Branch Model and the Investigation of Organizational Damage in Food Industries Company. Journal of Counselling Research, 149-125 ,(65) 17.

Raznahan, F & Taghi Pour, S. (15/12/2016). The effect of motivation and internal satisfaction on occupational events (case study of National Gas Company of Iran). 2 National Conference on Management and Humanistic Science Research in Iran. Tehran: Modaber Management Research Institute. (in Persian)

Shafiabady, Abdollah. (2006). Vocation guidance and conselign. Tehran: Roshd. (in Persian)

Sheikhi, Sirvan. (12/06/2022). Statistics of events and occupational diseases and direct and indirect costs caused by them. (in Persian) <https://acjih.ir/?p=68009>

Tewksbury, Richard & Higgins, George. (2006). Prison staff and work stress: the role organizational and emotional influences. American Journal of Criminal Justice, -247 ,30 266.

Zalli, M. R.; Mahdooshi, M & Hoseini, A. (2007). Organizational pathology in Government Company. Journal of Executive Management, 148-125 ,21. (in Persian)

Ramessur, Taruna. (2009). Economic cost of occupational accidents: Evidence from a small island economy. Safety Science. 979-973 ,(7) 47.

۴. اخبار و رویدادهای علمی و پژوهشی

● ۱ / ۴. برگزاری مراسم گرامی داشت هفته پژوهش به میزبانی استان اصفهان

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی به منظور گسترش فرهنگ پژوهش در جامعه و ارج نهادن به مقام شامخ پژوهشگران، ۲۵ آذر از سوی شورای فرهنگ عمومی کشور به نام روز پژوهش نامگذاری شد علت نام گذاری چنین روزی این است که در این روز، مردم با اهمیت پژوهش، نقش و جایگاه و تاثیر آن در اداره سازمان ها، اداره کشور و جامعه و بهبود وضع زندگی و معیشتی شهروندان آشنایی بیش تری پیدا کنند و از زاویه ای دیگر در جریان عملکرد موسسات، سازمان ها و مجموعه هایی که ماهیت وظایف و شان، پژوهشی است قرارگیرند دفترآموزش و پژوهش سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور نیز همچون روال هر سال به مناسبت گرامی داشت هفته پژوهش ضمن ارج نهادن به مساعی تلاشگران این حوزه، به ارائه عملکرد ادارات کل استانی در حوزه پژوهش اقدام نمود. بر این اساس استان های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی و همدان به عنوان استان های که حایز رتبه های اول تا سوم شدند و همچنین استان اردبیل که بیشترین جهش در حوزه پژوهشی و دستاوردهای نوین علمی را نسبت به سال قبل در بین استان های کشور داشته است تقدیر گردید و در ادامه برنامه از مدیر و دبیر شورای آموزش و پژوهش استان های تهران، آذربایجان شرقی، کرمان و شیراز که مجری دوره جامع مدیریت زندان بودند و همچنین نفرات منتخب در فراخوان تجربیات موفق کارکنان سازمان زندان ها و کارمندان ساعی در راه اندازی شبکه متخصصان و اندیشه ورزان

سازمان تقدیر به عمل آمد. اسامی نفرات برتر در بخش تجارب موفق همکاران سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی و شبکه متخصصان و اندیشه ورزان به شرح ذیل می باشد:

۱. سید مجید محمدزاده- استان اصفهان- تجربه موفق طراحی پروتکل رضایت اولیا دم. ۲. مهدی عارف- استان خوزستان تجربه موفق آموزش قرآن به زندانیان و تاسیس دارالقرآن توسط زندانی آزاد شده در سطح جامعه و ترویج فرهنگ قرآنی. ۳. مهدی غریب پور استان گیلان تجربه موفق اجرای طرح اقتصاد ژتونی در زندان به منظور تشویق زندانیان به مشارکت در فعالیت های اجتماع محور در زندان ۴. حمید وسکویی اشکوری استان گلستان- تجربه موفق، مدیریت راهبردی در زندان با استفاده از ظرفیت خیرین ۵. همکار ساعی در راه اندازی شبکه متخصصان و اندیشه ورزان مهدی رحیمی ریس گروه پژوهش ستاد سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی

این برنامه با حضور جناب آقای دکتر ابراهیمی معاون محترم توسعه مدیریت و منابع و نایب رئیس شورای تحقیقات سازمان به عنوان سخنران و جناب آقای دکتر صالحی عمران مدیر کل دفتر آموزش و پژوهش و همچنین حضور جناب آقای بابایی مدیر کل زندان های استان اصفهان به میزبانی اداره کل زندانهای استان اصفهان در محل دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان در روزهای دوشنبه و سه شنبه تاریخ ۲۷ و ۲۸ آذرماه برگزار گردید. لازم به ذکر است همراه با برگزاری این نشست، دوره های آموزشی تخصصی "اقدام پژوهی"، برای شرکت کنندگان اجرا گردید.

● ۲/۴. برگزاری پودمان های آموزشی دوره جامع مدیریت زندان ها

در اجرای اولویت ششم ریاست محترم سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور در سال ۱۴۰۲ دفتر آموزش و پژوهش اقدام به اجرای شناسایی نیروهای مستعد و توانمند نمود تا بتوان با آموزش های دوره ای و ارایه محتوای غنی برای ایشان، در آینده زمینه جانشین پروری پست های مدیریتی در سطح زندان ها را در ادارات کل استانی ایجاد کرد.

همانطور که می دانیم عصر حاضر، عصر سازمان هاست و متولیان این سازمان ها انسان ها هستند بنابراین می توان از مهمترین منابع موجود در سازمان، منابع انسانی را مورد لحاظ قرار داد.

مدیریت صحیح منابع انسانی می تواند باعث کاهش هدر رفت تمامی منابع گردد. بیشتر سازمان ها در زمینه منابع انسانی با مشکلاتی روبرو هستند که از مهمترین آنها می توان از عدم توجه مدیر به قابلیت های بالقوه کارکنان و یا عدم ایجاد زمینه هایی برای بروز این قابلیت ها را نام برد. مدیریت منابع انسانی را می توان شناسایی، انتخاب و تربیت نیروهای انسانی به منظور نیل به اهداف سازمان تعریف نمود. اهدافی مانند:

نهادینه کردن رویکرد علمی در برنامه های اصلاحی و تربیتی، نهادینه کردن فزآیند شایسته سالاری تربیت تدریجی و آماده سازی کارکنان برای تصدی مسئولیت های تخصصی، امکان انتخاب و انتصاب مدیران شایسته بستر سازی و ایجاد انگیزه لازم برای کارکنان جهت تصدی پست های مدیریتی و همچنین شناسایی کارکنان مستعد، دفتر آموزش و پژوهش را بر آن داشت تا در این راستا اقدام به اعلام فراخوان کند از این رو تعداد ۱۳۸۸ نفر در سامانه الکترونیکی آموزش ثبت نام نمودند و از این تعداد ۹۷۴ نفر پس از طی مراحل ابتدایی توانستند در آزمون مربوطه شرکت نمایند و در نهایت تعداد ۱۷۷ نفر از بین ۲۰۰ نفر برگزیده قبول شده در آزمون مجوز ورود به جلسه مصاحبه تخصصی را کسب کنند. در ادامه تعداد ۱۱۱ نفر با کسب نمره لازم واجد شرایط در دوره آموزشی مدیریت زندان شناخته شدند که در حال حاضر در چهار منطقه آموزشی تهران، کرمان، آذربایجان شرقی و فارس تحت آموزش قرار گرفته اند.

گفتنی است این ۱۱۱ نفر در چهار منطقه به تساوی تقسیم شده و هم اکنون در

حال آموزش دروس عمومی و تخصصی می باشند. امید می رود در پایان این دوره آموزشی، دفتر آموزش و پژوهش توانسته باشد دغدغه های سازمان را در گزینش و واگذاری پست های مدیریتی به افراد مستعد را کم کرده و در این مسیر گامی موثر برداشته باشد.

● ۳/۴. کتابچه حقوق و تکالیف زندانیان

کتابچه حقوق و تکالیف زندانیان مجموعه ای است مشتمل بر دو بخش که توسط کارگروهی تحت نظر معاونت سلامت، اصلاح و تربیت از مفاد آیین نامه اجرایی سازمان زندان ها استخراج گردیده است. در بخش اول؛ حقوق اجتماعی، فردی و قانونی زندانی در مدت زمان حبس و مسؤولیت اداره زندان در مقابل آن و در بخش دوم تکالیف، وظایف و اصول تعیین شده از طرف نظام قضایی و اداره زندان تشریح گردیده و هدف از آن جلوگیری از تضییع حقوق زندانیان، استفاده از امکانات و تجهیزات در زمان و مکان مناسب و در نهایت ایجاد یک بستر مناسب در فرآیند اصلاح و تربیت و تغییر رفتار زندانیان می باشد.

این کتابچه در قطع جیبی توسط انتشارات راه تربیت وابسته به دفتر آموزش و پژوهش سازمان زندان ها مجوز انتشار دریافت نموده و ۲۰۰۰ نسخه به عنوان نمونه به همراه فایل آماده چاپ در اختیار ادارات کل استانی و ستادی قرار گرفته تا بر مبنای نیاز و جمعیت کیفری منتشر و در اختیار زندانیان جدیدالورود قرار گیرد. همچنین جهت صرفه جویی در هزینه چاپ و انتشار جهت زندانیان حاضر در زندان ها، محتوای کتابچه به صورت پوستر خبری نیز طراحی و برای هر استان یک عدد چاپ گردیده که به همراه تعداد معین کتابچه به استان ها ارسال و مقرر است پس از چاپ در سالن ها، بند ها و اندرزگاه ها در معرض دید عموم قرار گیرد.

● ۵. برگزاری سلسله نشست های تجربه زیسته و علمی و تخصصی

دفتر آموزش و پژوهش در ادامه نشست های تجربه زیسته، با دعوت از دکتر صرامی مدرس و پژوهشگر حوزه مواد مخدر و اعتیاد، این بار موضوع وضعیت و سیمای مواد مخدر در جهان و منطقه و همچنین جهان را مورد بررسی قرار داد که به شرح مختصری از آن نیز جهت مطالعه و ملاحظه علاقمندان خواهیم پرداخت.

دومین نشست تجربه زیسته علوم زندانبانان

سخنران: دکتر حمیدرضا صرامی
(مدرس دانشگاه و پژوهشگر اعتیاد)

موضوع جلسه
سیمای مواد مخدر و روان گردان ها در جهان؛ منطقه ایران

محورهای نشست

- ۱- روند شیوع و الگوهای مصرف مواد
- ۲- سبب شناسی و علل گرایش به مصرف مواد
- ۳- اقدامات صورت گرفته سخت افزاری و نرم افزاری برای کنترل و مهار مصرف مواد در کشور
- ۴- روندهای تأثیرگذار در مصرف مواد در آینده

اهداف نشست

- ۱- ارتقا سطح دانش و نگرش مدیران و کارکنان زندان های سراسر کشور
- ۲- انتقال تجارب زیسته کارکنان در جهت ارتقا توان فنی و اجرایی کارکنان سازمان
- ۳- مدیریت دانش در سازمان (تبدیل دانش ذهنی کارکنان به دانش عینی و قابل استفاده)

زمان: ۱۶ بهمن ۱۴۰۱ ساعت ۱۰ تا ۱۲

این جلسه به صورت غیر حضوری و از طریق سامانه آموزش فراگیر lms برگزار می گردد

بر گزار کنندگان: دفتر آموزش و پژوهش با همکاری معاونت سلامت و اصلاح و تربیت و یگان حفاظت سازمان زندان ها

از علاقمندان دعوت به عمل می آید در صورتی که مستندات شامل فیلم و عکس و یا آثار نوشتاری با موضوع نشست فوق دارند از طریق سامانه آموزش lms به دفتر آموزش و پژوهش سازمان ارسال تا بیس از بررسی با نام خود این افراد بهره برداری و منتشر گردد.

موضوع بحث: بازخوانی سیمای مواد مخدر و روانگردانها در جهان، منطقه و ایران

سخنران: جناب آقای دکتر حمیدرضا صرامی مدیر، مدرس و پژوهشگر جامعه بشریت در جهان آشوبناک قرن ۲۱، با چهار مولفه بی ثباتی، غیرقطعی بودن، پیچیدگی و ابهام مواجه شده است به گونه ای که در عصر سرعت تغییرات، به سوی آینده ناشناخته که شناخت درستی از آن ندارد، آماده رویارویی با آن نبوده و خط مشی مواجهه با آن را نمی داند، در حال حرکت است. به عبارت شفاف تر تمامی جوامع به دلیل حرکت جهان در مسیر غیراستاندارد فرهنگی در حال اسباب کشی از موقعیت معلوم به موقعیت نامعلوم، آنهم بدون هرگونه قطب نما در حرکت بوده و این روند سبب شده است جوامع با رنگین کمانی از رفتارهای غیر تجویزی مخدر، مشروبات الکلی، روابط مواد مخدر و روان گردانها، مصرف داروهای غیر تجویزی مخدر، مشروبات الکلی، روابط سوء اخلاقی، اعتیاد به شبکه های سایبری، افکار خودکشی، ضعف معنویت، مشکلات روانی و اختلالات خُلقی نظیر افسردگی، اضطراب، پرخاشگری، ضعف اعتماد به نفس،

ناامیدی، روان پریشی و پوچی مواجه شوند.

ماهیت مواد مخدر:

مواد مخدر تهدیدی استراتژیک، چند وجهی، چند سببی، سیستماتیک، به عنوان ستیز دائمی بلند مدت، با رویکرد هوشمندانه، فعال، پویا، خلاق، داینامیک، سیال، پیشرونده و به دور از قواعد بوروکراسی، ضمن انطباق با عصر مدرنیته و با بهره گیری از تکنولوژی و اکوسیستم آنلاین، با داشتن مانیفیست برای تمامی طبقات اجتماعی با تنوع سناریوهای مصرف و تقویت رویکرد مدارا، به دنبال جذب مشتریان جدید می باشد و با شعار تحویل سریع مواد در هر جا و هر زمان، به دنبال سود حرام و ترویج اقتصاد سیاه مواد مخدر می باشد.

روندهای مواد مخدر:

سیستم مواد مخدر با روند فزاینده تقاضا ناشی از گسترش زندگی شهری، با تغییرات جمعیتی، نابرابری های اجتماعی و همچنین روند فزاینده عرضه با سود خالص ۴۰۰ تا ۵۰۰ میلیارد دلار در سال و درگیر نمودن ۱۹۹ کشور در جهان، به عنوان یک جرم سازمان یافته به دنبال گسترش انواع مخدرها، محرک ها، توهم زا، مواد استنشاقی و روان گردانهای جدید (NPS) ها می باشد.

وضعیت مصرف مواد در جهان:

در سال ۲۰۰۶ میلادی ۲۰۸ میلیون نفر از جمعیت ۱۵ تا ۶۴ سال در جامعه جهانی حداقل یکی از انواع مواد را مصرف نموده که در سال ۲۰۲۱ میلادی این عدد به ۲۹۶ میلیون نفر رسیده است به عبارتی با سیل ویرانگر مصرف مواد در جهان مواجه می باشیم. ضمن آنکه پیش بینی ها حکایت از روند افزایش مصرف دارد.

الگوی مصرف مواد در سال ۲۰۲۱ میلادی در جهان:

۲۱۹ میلیون نفر مصرف کننده کانابیس، ۶۰ میلیون نفر مصرف کننده مواد افیونی، ۳۶ میلیون نفر مصرف کننده محرک های آمفتامین، ۲۲ میلیون نفر مصرف کننده کوکائین و ۲۰ میلیون نفر مصرف کننده اکستازی بوده که به دلیل مصرف ترکیبی و چند ماده ای، تعداد مصرف کنندگان انواع مواد از جمع افراد مصرف کننده بیشتر خواهد بود.

علاوه بر این روند مواد روان گردان جدید شناخته شده در جامعه جهانی حکایت از آن دارد که در سال ۲۰۲۲ میلادی ۱۱۸۴ نوع روان-گردان (NPS) در کشورهای جهان شناخته شده که این عدد در سال ۲۰۱۰ میلادی معادل ۱۶۲ نوع بوده است.

وضعیت منطقه افغانستان:

کشور افغانستان با شاخص توسعه انسانی مرتبه ۱۷۲ در جهان، اولین کشور تولیدکننده تریاک جهان، دومین کشور تولیدکننده حشیش جهان و متأسفانه از سال ۲۰۱۶ میلادی به بعد روند تولید ماده محرک شیشه از گیاه افدرا در این کشور، افزایش یافته است. این کشور فاقد زیر ساخت های اقتصادی، دارای ۹۰ درصد مردم زیر خط فقر بوده که ۸۰ درصد اقتصاد افغانستان وابسته به کمک های بین المللی و ۲۰ درصد آن به تجارت غیرقانونی مواد مخدر وابسته است. با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و انهدام ۳۵ هزار هکتار زمین های زیر کشت خشخاش (مربوط به شاه معدوم) در ایران، لذا شاهد گسترش تولید تریاک، هروئین و مرفین در افغانستان بودیم. به طوری که میزان کشت خشخاش تا مرز ۳۲۸ هزار هکتار با تولید حدود ۹ هزار تن تریاک در افغانستان افزایش یافت و از لحاظ ژئوپلیتیک، یک تهدید جدی برای جمهوری اسلامی ایران رقم زده شد، به طوری که در سنوات گذشته حدود ۴۰ درصد مواد تولیدی افغانستان وارد جمهوری اسلامی ایران شده و همواره سبب بروز بحرانهای امنیتی، اجتماعی، اقتصادی، بهداشتی، فرهنگی و سیاسی شده است.

وضعیت جمهوری اسلامی ایران:

جمهوری اسلامی ایران طی ۴۴ سال مبارزه بی امان با قاچاقچیان مواد مخدر، موفق به کشف حدود پانزده هزار تن انواع مواد مخدر و روان گردان گردیده و بیش از ۳۸۰۰ نفر شهید و ۱۲ هزار جانباز در جهاد مقدس امر مبارزه تقدیم نموده است. لیکن باید اذعان نمود به دلیل ساختارهای بعضاً ناکارآمد در عرصه های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، با کمبود نشاط اجتماعی، تضعیف پیوندها و تعاملات اجتماعی، شکل گیری بعضاً خود محوری در برخی افراد، فقر، تورم، بیکاری، تغییر در سبک زندگی و آسیب پذیری پایدار در نهاد خانواده، ضعف مهارت زیستن، چگونه زیستن و با هم زیستن، گسست و شکاف نسلی، تنوع مشکلات روانی، تضعیف ریشه های سنت، شکل گیری فریب های فرهنگی و باورهای غلط مواجه شده و در نتیجه میکروسیستم اجتماعی یعنی خانواده، مزوسیستم اجتماعی یعنی مدارس، دانشگاه ها و محیط های کاری و ماکروسیستم اجتماعی یعنی محله های شهری و روستایی، دچار آسیب های ناشی از مواد مخدر و روان گردانها گردیده به طوری که از دهه ۷۰ به بعد در کشور با افزایش شیوع مصرف مواد ناشی از غفلت از توسعه فرهنگی- اجتماعی، کاهش سرمایه اجتماعی، مشکلات هویتی، مهاجرت ها، حاشیه نشینی و ضعف مهارت های نوجوانان و جوانان و غفلت جدی از رویکرد پیشگیری از مصرف مواد مواجه شدیم. این روند سبب شد اعتیاد به عنوان مهم ترین و اولویت دارترین آسیب اجتماعی کشور تعیین شود به طوری که در آخرین برآورد شیوع شناسی بیش از ۲/۸۰۰/۰۰۰ نفر در جمعیت عمومی ۱۵ تا ۶۴ سال کشور نسبت به مصرف مستمر مواد در سال مبادرت می نمایند. ضمن آنکه الگوی مصرف مواد در یک دهه اخیر در کشور تریاک، هروئین

تزریقی، کراک افغانی، ماده محرک شیشه، ماری جوانا و مصرف چند ماده ای تغییر یافته است. نیم نگاهی به عوامل مؤثر در انگیزه شروع مصرف مواد در کشور بیانگر آن است که مصرف مواد برای تفریح و تفنن، جلب توجه، کنار آمدن با مشکلات زندگی، تجربه کردن، لذت بیشتر از رابطه جنسی، اصرار خانواده و اطرافیان، غلبه بر مشکل خواب و تمرکز می باشد.

وضعیت مصرف مواد در بانوان کشور:

اگرچه شیوع مصرف مواد در میان بانوان کشور نسبت به زنان سایر کشورها پایین تر می باشد لیکن با زنانه تر شدن مصرف مواد مواجه بوده که جای نگرانی دارد. به گونه ای که شانس ابتلا به مصرف مواد در بانوانی که به یک اختلال خلقی مبتلا هستند ۴ برابر و در بانوانی که به یک اختلال اضطرابی مبتلا هستند ۲/۲ برابر می باشد.

عوامل مؤثر در تقاضای مواد در کشور:

نیم نگاهی به نتایج پژوهش ها حاکی است عوامل زیست شناختی، روان شناختی، فرهنگی، محیطی، خانوادگی، دوستان و همسالان، عوامل جمعیت شناختی، عوامل ساختاری و کارکردی از جمله مؤلفه های تأثیرگذار در مصرف مواد در کشور بوده که نیازمند مداخلات مناسب برای مدیریت مصرف مواد می باشند. اگرچه فراتحلیل بررسی سبب شناسی در دهه ۷۰، ۸۰ و ۹۰ در کشور نشان می دهد سهم عواملی فردی در گرایش افراد به مصرف مواد نسبت به سهم عوامل اجتماعی قابل تأمل تر است.

خسارتهای ناشی از مصرف مواد در کشور:

۶۵ درصد همسر آزاری ها، ۵۵ درصد طلاق ها، ۳۰ درصد کودک آزاری ها، ۲۵ درصد قتل ها، ۲۳ درصد نزاع و خشونت ها، ۲۰ درصد جرائم منکراتی و ۱۰ درصد جرائم مالی، ناشی از مصرف مواد بوده ضمن آنکه در سال ۱۳۹۶ معادل ۱۶۷ هزار میلیارد تومان هزینه های مستقیم و غیرمستقیم و خسارتهای ناشی از مواد مخدر به اقتصاد کشور تحمیل شده است.

جایگاه اختلال مصرف مواد در ایران:

وضعیت اختلال مصرف مواد از آسیب اجتماعی به مسئله اجتماعی رسیده و چنانچه مداخلات مؤثر برای مهار آن صورت نپذیرد می تواند زمینه ساز، بحران اجتماعی در آینده رقم زده شود.

روشهای مواجهه با مسائل اجتماعی:

به منظور مهار و کنترل تهدیدات اجتماعی، ضرورت بازبینی تلاش ها و نقشه برداری از راههای رفته، شناسایی راههای نرفته با بازمهندسی و واکاوی برنامه ها، نقد صادقانه

و عالمانه به جای نفی خدمات، پایش و ارزشیابی اقدامات و فعالیت ها و سنجش میزان اثربخشی آنها، آینده شناسی و آینده نگری برای استقبال از پدیده های نوظهور و تهیه برنامه اقدام، از جمله الزامات برای کنترل و مدیریت مسائل اجتماعی است.

آینده اعتیاد و اعتیاد آینده:

روندها حکایت از این واقعیت دارد که جامعه جهانی با کاهش سن مصرف، رشد شیوع مصرف مواد در نوجوانان و جوانان، بانوان، شاغلین و افراد تحصیل کرده، تمایل به مصرف هم زمان و ترکیبی مواد، افزایش دسترسی و مواجهه با طیف گسترده و متنوع مواد، افزایش مصرف غیرپزشکی از داروهای مخدر، افزایش مرگ و میر ناشی از ناخالصی و مصرف ترکیبی و بیش از اندازه مواد، ضابط مندی مصرف ماری جوانا و افزایش مصرف در جوامع، مواجه خواهیم بود. بدیهی است روندهای اجتماعی، امنیتی، اقتصادی، جمعیت شناختی، بی ثبات کننده های اقتصادی، تغییر در سبک زندگی و ارزش های اجتماعی، سرعت تحولات و رشد فناوری های پیشرفته در تولید مواد اعتیادآور شیمیایی، تأثیر جدی خواهد گذاشت.

چه باید کرد؟

الزامات برای کنترل اختلال مصرف مواد عبارتند از :

۱. عمیق نگری به گونه ای که تمامی اقدامات می بایست مبتنی بر شواهد علمی باشد.
 ۲. دقیق نگری به طوری که با تصویر واقعی و واکاوی مشکل بتوانیم ترسیم صحیحی از اوضاع داشته باشیم.
 ۳. رویکرد سیستماتیک جامع، منسجم، با نقشه راه مشخص با نقشه راه مشخص و تقویت کار جمعی
 ۴. اقدامات و تدابیر کنشی مبتنی بر برنامه بومی
- لذا انتظار می رود با باور جدی برای شکار فرصت ها و ظرفیت ها با دوری از هر گونه هیجان زدگی، بینش هدفمند، فاعل، عامل و منشأ اثر بودن، گامهای جدی برای پیشگیری، کنترل و مدیریت تقاضای مصرف مواد در سطح جامعه و زندانها برداشته شود.

تمدید پروانه انتشار راه تربیت سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور تا سال ۱۴۰۶

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش عالی و تحقیقات علمی و فناوری
سازمان امور فرهنگی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پروانه نشر کتاب

شماره پروانه: ۴۷۱۲
تاریخ تأسیس: ۱۳۸۰/۰۱/۱۹

با استناد به ضوابط و مقررات تأسیس مراکز، موسسات، کانون، باغ آئین، باشی هنرستان و نهادهای فرهنگی و فعالیت بر آن ها، مصوب ۱۳۷۵/۶/۲۷ شورای عالی انقلاب فرهنگی و آیین نامه اجرائی تصویر پروانه نشر، با انتشار کتاب توسط انتشارات سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی

بر ریاست: ابراهیم صالحی عمران نرنگ حبیب الله شماره کد ملی: ۳۱۴-۱۶۶۲۶۴ آسان تهران دشتستان تهران موافقت می شود.

مسئول نشر

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۱/۰۴
تاریخ: ۱۴۰۶/۰۱/۰۴
مدت: چهار سال اعتبار دارد.

نشانی: سعادت آباد - بلوار شهرداری شمالی تیش کوچه شهید نظری (روز) ساختمان شماره ۱ سازمان زندان ها تمش: ۳۳۳۵۲۰۰
طبقه ی سوم دفتر آموزش و پژوهش و کد پستی: ۱۱۹۸۷۶۹۵۲۷

فصلنامه اصلاح و تربیت

سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور
معاونت توسعه و مدیریت منابع
دفتر آموزش و پژوهش

شماره ۱، پاییز ۱۴۰۲ شاپا: ۶۷۸۴-۲۰۲۳-ISSN